

Lukovics Miklós – Nádas Nikoletta

A térségi versenyképesség és a felelősségteljes innováció kapcsolatrendszer

The Relationships between Regional Competitiveness and Responsible Innovation

Összefoglalás

A kutatás-fejlesztés és innováció (K+F+I), valamint a regionális versenyképesség között pozitív irányú kapcsolat régóta közismert. A felgyorsult technológiai folyamatok és az egyre erősödő innovációs kényszer ugyanakkor egyre több esetben vezet olyan innovációs eredményekhez, amelyek közép vagy hosszú távon nem szándékolt negatív mellékhatásokkal járnak. Ez a globális megatrend vezetett a felelősségteljes innováció¹ fogalmának felértékelődéséhez, melynek célja – leegyszerűsítve – az innovációs outputok nem szándékolt negatív mellékhatásainak minimalizálása. Amennyiben ezt a megközelítést beemeljük az ismert versenyképességi modellekbe, és a hagyományos K+F+I fogalomrendszere helyett a felelősségteljes innováció logikáját alkalmazzuk, akkor a korábbiakhoz képest egy komplexebb képhez juthatunk. Jelen tanulmány célja annak koncepcionális átgondolása, hogy a K+F+I és a regionális versenyképesség közötti közismert pozitív kapcsolatot milyen módon befolyásolja az, ha a kutatás-fejlesztés és innováció a felelősségteljes innováció fogalomrendszerében történik. Azt találtuk, hogy rövid távon a felelősségteljes innovációs modell relatív csökkenést, közép vagy hosszú távon viszont relatív növekedést eredményez a térségi versenyképességben az általános K+F+I modellhez viszonyítva.

DR. HABIL. LUKOVICS MIKLÓS PhD, közgazdász, egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar (lukovicsmiklos@gmail.com), NÁDAS NIKOLETTA, közgazdász, PhD hallgató, Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar (nadas.nikoletta@gmail.com).

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: O18, O32, O33, O35, O47

Kulcsszavak: felelősségteljes innováció, versenyképesség, regionális versenyképesség

Summary

In the technology-driven global processes of the fourth industrial revolution, the role played in regional competition is gaining even more prominence. In this context, the competitiveness of companies and regions is increasingly defined by their ability to create, acquire and adapt knowledge and information, thus the positive correlation between research, development and innovation (R&D&I) and regional competitiveness has long been widely known. At the same time, the accelerated technological processes and the intensifying pressure to innovate are increasingly leading to innovation results which may have unintended negative side effects in the medium or long term. This global megatrend has led to the reevaluation of the concept of responsible innovation, which aims, in simple terms, to minimise the unintended negative side effects of innovation outputs. If we incorporate this approach into the well-known competitiveness models and apply the logic of responsible innovation instead of the traditional concepts of R&D&I, we may get a more complex picture than before.

This paper aims to conceptually consider how the well-known positive relationship between R&D&I and regional competitiveness is influenced if the R&D&I takes place according to the concept of responsible innovation. We found that the responsible innovation model causes a relative decrease in the short term but a relative increase in the medium and long term in regional competitiveness compared to the traditional R&D&I model.

Journal of Economic Literature (JEL) codes: O18, O32, O33, O35, O47

Keywords: responsible innovation, competitiveness, regional competitiveness

---

BEVEZETÉS

Empirikusan igazolást nyert, hogy a K+F+I és a térségi versenyképesség között pozitív kapcsolat mutatható ki (Huang, 2011; Bayarcelik – Taşel, 2012; Petrakis et al., 2015), hiszen a magas szintű teljesítmény és versenyképesség fenntartása érdekében a gazdaságoknak innovációra van szükségük (Buzás, 2002; Huang, 2011; Bayarcelik – Taşel, 2012; Huggins et al., 2013; Petrakis, 2014; Petrakis et al., 2015; Ciocanel – Pavelescu, 2015). Napjainkban a kutatás-fejlesztés és innováció szükségszerűsége megkérdőjelezhetetlen: eredményeiknek köszönhetően nagymértékű változások történnek az élet szinte minden területén. A XXI. században a K+F+I-hez kapcsolódó legfontosabb kérdés már nem az, hogy szükség van-e innovációra, sokkal inkább az, hogy abban a megváltozott környezetben, ahol szinte minden szektor új problémákkal kerül szembe, hogyan lehet innovációs tevékenységet folytatni (Inzelt – Csonka, 2014).

Egyre inkább a figyelem középpontjába kerül a K+F+I tevékenység nem szándékolt negatív mellékhatásainak témaköre. Ezek olyan, a későbbi tömeges használat során felmerülő

negatív következmények, melyek az innovátor eredeti szándékától eltérnek². Ez a probléma helyezte előtérbe hozta napjaink egyik aktuális tudományos és egyben gyakorlati témáját, a felelősségteljes innováció gondolatát, mely – leegyszerűsítve – annyiban jelent többet a K+F+I-nél, hogy a kutatás, fejlesztési és innovációs tevékenységek lehetséges jövőbeni hatásaira is kiemelt figyelmet fordít, és lépéseket tesz az esetleges nem szándékolt negatív mellékhatások minimalizálására.

Mindezek eredményeképpen nagyon izgalmas kérdést vet fel, hogy a K+F+I és a térségi versenyképesség között meglévő pozitív irányú kapcsolatot eltérítheti-e, ha a befolyásoló tényezők között szereplő K+F+I helyett a felelősségteljes innovációt helyeznénk a modellbe?

A kérdés megválaszolásához először áttekintjük a regionális versenyképesség igen jelentős szakirodalmának legfontosabb eredményeit, majd összefoglaljuk a K+F+I és a regionális versenyképesség kapcsolatát meghatározó legfontosabb kutatási eredményeket. Ezt követően bemutatjuk a felelősségteljes innováció azon logikai összefüggéseit, melyek témánk szempontjából fontosak. Végül ismertetjük a felelősségteljes innováció és a térségi versenyképesség kapcsolatrendszerét.

A REGIONÁLIS VERSENYKÉPESSÉGRŐL

Napjainkban egyre inkább elfogadottá válik, hogy nem csak a vállalatok, hanem a területi egységek is versenyeznek egymással. A regionális versenyképesség fogalmi lehatárolására többféle megközelítés is született (Camagni, 2002; Gardiner et al., 2004; Fenyővári – Lukovics, 2008; Lukovics, 2008; Lengyel, 2012; Huggins et al., 2013). A versenyképességnek közismert, különféle megközelítései közül kutatásunkban a legszélesebb konszenzuson alapuló egységes versenyképességi definíciójára támaszkodunk: „a vállalatok, iparágak, régiók, nemzetek és nemzetek feletti régiók képessége relatíve magas jövedelem és relatíve magas foglalkoztatottsági szint tartós létrehozására, miközben a külgazdasági (globális) versenynek ki vannak téve” (EC, 1999:75., Lengyel, 2000:974.).

A térségek, régiók között is fokozódik a versenyhelyzet. A globális piacon versenyző vállalatok számára világossá vált, hogy versenyelőnyeik forrásai leginkább térben koncentrálnak, így ebből következik, hogy helyben kell lépéseket tenni ezen források megerősítése érdekében (Lengyel, 2016a). Ez a felismerés helyezte előtérbe hozta a régiók, területi egységek gazdasági versenyben betöltött szerepét (Lengyel, 2016a). Egyes kutatások arra a következtetésre jutottak, hogy a régiók versenyképessége az ott lévő vállalatok versenyképességétől függenek, azok versenyképességének összességéként értelmezhető (Lengyel 2003).

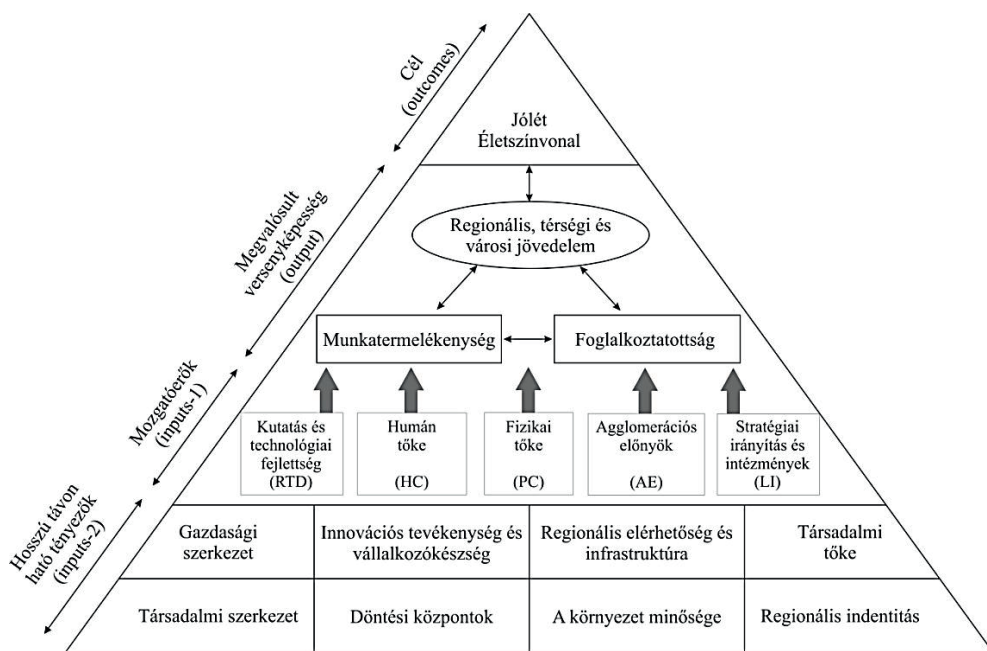
A regionális versenyképességet elengedhetetlen megkülönböztetni a verseny fogalmától (Huggins – Thompson, 2017). A régiók versenyképessége általában olyan körülmények jelenlétére utal, amelyek egyrészt biztosítják a vállalatok számára a választott piacokon való versenyt, másrészt pedig lehetővé teszik, hogy ezek a cégek egy adott régióban értéket teremthessenek (Begg, 1999; Huggins, 2003). A területi egységek közötti verseny „egy olyan folyamat, amely a területi egységek között zajlik és célja a régióban, városban élők jólétének növelése a regionális, helyi gazdaság fejlődésének elősegítésével, amely fejlődést bizonyos csoportok a helyi politikákon keresztül más térségekkel versengve, rivalizálva próbálnak befolyásolni exp-

licit vagy gyakran implicit módon” (Lengyel, 2003:153). A regionális versenyképesség meghatározható úgy, mint egy „olyan helyalapú gazdasági növekedés, amely egyaránt származik a munkatermelékenység javulásából és a foglalkoztatás magas szintjéből, és amely növekedés hozzájárul a régió lakosai jólétének, életszínvonalának javulásához” (Lengyel, 2016b:74). Jelen kutatás során erre a definícióra támaszkodunk.

Kutatásunk szempontjából kiemelten fontos, hogy a regionális versenyképesség fogalmán túlmenően rálássunk arra is, hogy melyek a regionális versenyképességet befolyásoló legfontosabb tényezők, valamint, hogy ezek milyen hatásmechanizmusokon keresztül befolyásolják a versenyképességet. Ezen tényezők közül kiemelt figyelmet fordítunk a K+F+I szerepére.

Erre a célra megfelelő keretet nyújthat a piramis-modell, mely az egységes versenyképesség méréséhez elengedhetetlen mutatókat, valamint azok javításához szükséges tényezőket összegzi (1. ábra) (Lengyel, 2000; Lengyel, 2003; Gardiner et. al., 2004; Lukovics, 2008). A modell a versenyképesség mérésére szolgáló mutatókon túl gazdaságfejlesztési javaslatokra is javaslatot tesz (Lengyel, 2006). A térségek versenyképességének javításának a célja a piramis modell értelmezésében a jólét, az életszínvonal növelésének a megteremtése (Lengyel, 2006).

1. ábra: A térségek versenyképességének megújult piramismodellje

Forrás: Lengyel, 2016a:149

A megújult piramismodellben az eredeti változathoz képest a változók és az egyes szintek megnevezése is módosult (Lengyel, 2016a). A modell felépítését tekintve logikailag négy egymásra épülő szintjét mutatja be a régiók versenyképességének (Lengyel – Szakálné Kanó,

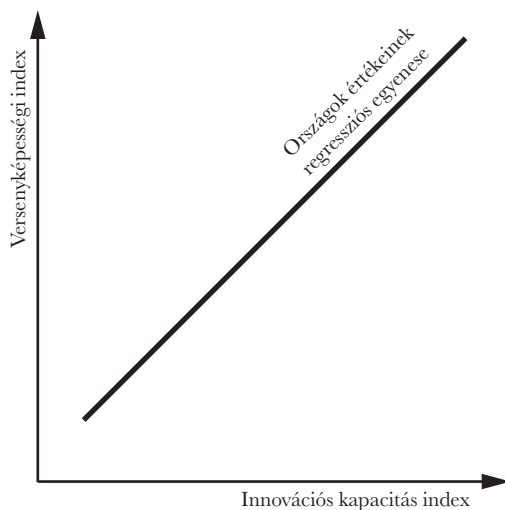
2012; Lengyel, 2016b):

- Cél: jólét, életszínvonal növelése.
- Megvalósult versenyképesség (korábban alapkategóriák): A piramismodell ezen szintjén olyan mutatók találhatóak, amelyek a versenyképesség mérését teszik lehetővé. Ezek a mutatók a jövedelem, a munkatermelékenység és a foglalkoztatottság.
- Mozgatóerők (korábban alaptényezők): az itt felsorolt gazdasági tényezők (Kutatás és technológiai fejlettség, humán tőke, fizikai tőke, agglomerációs előnyök, stratégiai irányítás) közvetlenül befolyásolják a megvalósult versenyképességet.
- Hosszú távon ható tényezők (korábban sikerességi faktorok): Olyan gazdaságon kívüli tényezők, amelyek hosszú távon, közvetve hatnak a megvalósult versenyképesség és a mozgatóerők alakulására. Az innovációs tevékenység hatása egy adott régió versenyképességére kiemelt fontosságú tényezőként jelenik meg.

A K+F+I ÉS A REGIONÁLIS VERSENYKÉPESSÉG KAPCSOLATA

A versenyképességi fogalom a sorok között már tartalmazta az innováció és kutatásfejlesztés versenyképességre gyakorolt hatását. Lengyel (2003) levezetése alapján ugyanis, ha egy gazdaságban a bérek nem csökkennek és nem is alacsonyok, és a termékek versenyképesek, azaz nem drágábbak a többi terméknél és piacképesek is, akkor mindez csak úgy valósítható meg, ha folyamatos innováció, technológiai váltás van a gazdaságban. Így az újítások által nő a termelékenység. Ennek pedig elengedhetetlen feltétele a kutatás-fejlesztési tevékenység és a tudásáramlás.

2. ábra: A térségek versenyképességének megújult piramismodellje

Forrás: Porter-Stern, 2001 alapján saját szerkesztés

Napjainkban nyilvánvalóvá vált, hogy az adott térség versenyképességét jelentős mértékben befolyásolja a térség innovációs teljesítménye, innovációs potenciálja (Huang, 2011; Bayarcelik – Taşel, 2012; Petrakis et al., 2015; Ciocanel – Pavelescu, 2015). A régiók innovációs képessége a versenyképesség legfontosabb dinamikus tényezőjeként említhető meg (Nelson, 1993).

Kutatásunk szempontjából kiemelten lényeges Porter és Stern 2001-es kutatása. A két szerző ugyanis az innováció és a versenyképesség kapcsolatának számszerűsítésére vállalkozik többváltozós adatelemzési módszerek segítségével. Mindez módszertanilag úgy történik, hogy a kutatás négy alindex alapján egy Innovációs Kapacitás Indexet számol ki, amit országoként összevet a WEF versenyképességi indexével. Mindebből regressziós és korrelációs kapcsolatot számszerűsít (2. ábra). Az, hogy a két index közötti regressziós egyenes mentén helyezkedik el az országok jelentős hányada, azt mutatja, hogy minél innovatívabb az ország, annál versenyképesebb. (az R^2 mutató ráadásul igen erős kapcsolatról árulkodik: $R^2=0,9028$).

Lederman és Maloney (2003) azt vizsgálta, hogy hogyan lehet számszerűsíteni a K+F kiadások GDP-növekedésre gyakorolt hatását. Kutatásaiban regresszió számításokat végeztek 53 ország alapadatai alapján. A regressziószámítások elvégzéséhez az egyes évek esetleges kiugró adatainak kisimítása céljából 5 éves átlagokat használtak, mégpedig az 1975 és 2000 közötti időszakra. A kutatás legfőbb eredménye annak a kapcsolatnak a számszerűsítése, mely szerint a GDP arányos K+F kiadások 1% ponttal történő növelése 0.78 % pontnyi növekedést okoz a GDP növekedési ütemében. Eredményük kutatásunk szempontjából kiemelten lényeges, hiszen azt mutatja, hogy az innovációs potenciál egy kiemelt mutatója, a GDP arányos K+F kiadás a versenyképesség egyik kiemelt mutatójával, a GDP-vel (pontosabban annak növekedési ütemével) számszerűsíthető, és szoros kapcsolatban áll.

Hasonló eredményre jut az OECD is: elemzésük szerint, ha az üzleti szférában 1%-kal nő a K+F beruházások volumene, az 0,1%-kal növeli a gazdasági termelékenységet, míg az állami szektorban bekövetkező 1%-os K+F beruházás növekedése a termelékenységet 0,17%-kal növeli (Guellec, De La Potterie 2002).

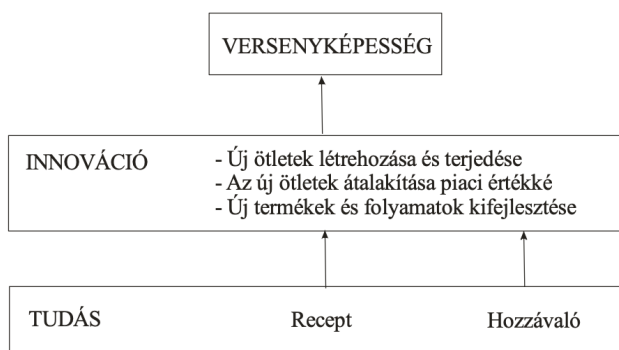
Gocer (2013) 11 fejlődő ázsiai ország kutatási és fejlesztési kiadásainak a csúcstechnológia-exportra, az infokommunikációs technológia-exportra, az összes exportra és a gazdasági növekedésre gyakorolt hatását elemezte az 1996-2012-es időszakra vonatkozó adatok felhasználásával, paneladatok elemzésével. Az elemzés eredményeként megállapítást nyert, hogy a K+F ráfordítások 1%-os növekedése 6,5% -kal növelte a csúcstechnológia exportját, 0,6%-kal az infokommunikációs technológia kivitelét és 0,43%-kal a gazdasági növekedést.

A versenyben való helytállás megköveteli az alkalmazkodásra való képességet, amely az esetek túlnyomó részében innováció nélkül nem valósulhat meg. Ezzel párhuzamosan az innováció és a versenyképesség közötti kapcsolat korrelatívnak mondható, hiszen a versenykörnyezet is befolyásolja az innovációt (Bayarcelik – Taşel, 2012). Az innováció kulcsfontosságú, ha hosszú távon szeretnénk fenntartani a versenyképességet, hiszen a termelékenység növelését célozza meg azáltal, hogy a munkaerő, az erőforrások és a tőke hatékonyabb felhasználása lehetővé válik az innováció révén.

Huggins és szerzőtársai (2013) megállapítása is összecseng a fentiekkel, ugyanis szerintük a tudás, az innováció és a versenyképesség szoros összefüggésben áll egymással, mégpedig úgy,

hogy a tudásból kiindulva az innováción keresztül valósul meg a versenyképesség. A tudást, hozzávalóként, receptként említik. Az innováció nem más, mint új termékek és folyamatok kialakulása, az új ötletek kereskedelmi értékűvé formálása, valamint új ötletek kreálása és disztribúciója. És ezen két folyamat eredményeképpen javul a versenyképesség (3. ábra).

3. ábra: A versenyképesség, az innováció és a tudás modellje

Forrás: Huggins et al., 2013:159 alapján saját szerkesztés

Ciocanel és Pavelescu (2015) kutatása szintén a K+F kiadások oldaláról vizsgálta a versenyképesség növekedését. Munkájuk során 29 európai ország versenyképességének elemzése során arra a következtésre jutottak, hogy az innovációs teljesítmény fokozásával a versenyképesség javítható. A kutatás során panel típusú adatelemzést végeztek az IMD Versenyképességi Évkönyvének adatait alapul véve. Az eredmények rámutattak, hogy az innovációs teljesítmény javulása a nemzeti versenyképesség fokozódásához vezet. Az Innovatív Unió eredménytáblája szerint az innovációs teljesítmény 5%-kal történő javulása az országos versenyképesség 2,32 ponttal történő növekedéséhez vezet, továbbá, ha az innovációs teljesítmény 10%-kal növekszik, az a nemzeti versenyképesség 4,63 ponttal történő növekedéséhez vezethet. A termelékenység növekedése egyben a versenyképesség növekedését is jelenti (Ciocanel – Pavelescu, 2015).

Jelen fejezetben a szakirodalmi források egyértelműen rávilágítottak arra, hogy a K+F+I mind az országok, vállalatok és régiók versenyképességét pozitív irányba mozdíthatja el. Ebben a fejezetben feltárt összefüggések megfelelő alapot képezhetnek a felelősségteljes innováció és a regionális versenyképesség között meglévő kapcsolat feltárásához. Ahhoz, hogy ezt bemutathassuk, fontos megismerni a felelősségteljes innováció főbb összefüggéseit.

A FELELŐSSÉGTELJES INNOVÁCIÓRÓL

Anank ellenére, hogy a K+F+I kiemelt fontossága megkérdőjelezhetetlen, a felgyorsult technológiai folyamatok egyre több esetben vezetnek olyan innovációs eredményekhez, amelyek közép vagy hosszú távon nem szándékolt negatív mellékhatásokkal járnak. Ezek egy idő után gazdasági, környezeti, társadalmi károkat okozhatnak. Közös érdekünk ezen károk elkerülése,

ebből adódóan egyre inkább nem a K+F+I megléte és mennyisége, hanem annak minősége és hatása válik elsődleges szemponttá. A nem szándékolt negatív mellékhatások utólagos kezelése sokkal több költséggel járhat, mint a preventív intézkedések, így elsődleges cél a megelőzés.

Ez a globális megatrend vezetett a felelősségteljes innováció fogalmának felértékelődéséhez, mely az Amerikai Egyesült Államokban jelent meg először a 2000-es évek elején a felelősségteljes kutatás és felelősségteljes fejlődés fogalmaival együtt (Owen et al., 2012). Az Európai Unióba egy évtizeddel később szivárgott be ez a gondolatkör, annak ellenére, hogy az EU a környezet megőrzése mellett a társadalmi igényekre való reagálást mindig is fontosnak tartotta (EC, 2013). Az, hogy a kutatás-fejlesztési és innovációs folyamatok során a társadalmi és etikai igényeket is figyelembe vegyék a kutatók, a 2009-es Lund Nyilatkozatban, valamint a 2010-es, az Európai Tanács „Európai Kutatási Tér társadalmi dimenziója” c. közleménye óta kap kiemelt figyelmet (EC, 2013), olyannyira, hogy a felelősségteljes innováció a Horizon 2020 kutatási program meghatározó elemévé nőtte ki magát.

A felelősségteljes innováció gyökerei a menedzsment és egyéb tudományos kutatásokban is megtalálhatóak (Owen et al., 2012; Inzelt-Csonka, 2014), így meghatározására több tudományos definíció is született, utalva a koncepció inter- és multidiszciplináris voltára (Buzás – Lukovics, 2015; Sutcliffe, 2013; Chorus et al., 2012; Tihon – Ingham, 2011; Rip, 2005; Owen et al., 2012). E definíciók közös pontja a társadalmi felelősség hangsúlyozása, viszont a környezeti és etikai felelősséget eltérő módon emelik ki, és csak néhány meghatározásban jelenik meg a kutatási és innovációs nyitottságának és átláthatóságának fontossága (Buzás – Lukovics, 2015).

E sokféleség ellenére azt tapasztaltuk, hogy a tudományos közösségekben Von Schomberg (2013:60) meghatározása a legelfogadottabb, így kutatásunkban e fogalomra támaszkodunk. E szerint a felelősségteljes innováció „transzparens és interaktív folyamat, amelyben a társadalmi szereplők és az innovátorok kölcsönös felelősséget vállalnak az innovációs folyamat és eredményei etikai elfogadhatósága, fenntarthatósága és társadalmi kívánatossága iránt (annak érdekében, hogy a tudományos és technológiai fejlődés beépülhessen a társadalomba)”. A felelősségteljes innováció tehát fontos szerepet szán az innováció szereplői közötti együttműködésnek, melynek érvényre jutását jól szemlélteti a „jobb innováció a jobb társadalomért” szlogen (Fisher et al., 2006). Ez érzékelteti, hogy az innováció környezete megváltozott, és a társadalom számára fontos értékek figyelembevételre elengedhetetlenek.

Pavie és Carthy (2014) kiemelte, hogy a felelősségteljes innováció egy stratégiai eszközként is szolgálhat, amely során a felelősségteljes gondolkodás a K+F+I folyamatokban történő integrálása történik meg, annak érdekében, hogy olyan eljárások és végtermékek jöwhessenek létre, amelyek kiemelten kezelik a társadalmi és környezeti szempontokat is (Nádas, 2018).

Az elmúlt években a felelősségteljes innováció gyakorlatban történő bevezetésén van a hangsúly. Gyakorlati szempontból jelentős mérföldkő volt, hogy az Európai Bizottság egy 2011-es jelentésében meghatározta a felelősségteljes innováció hat kulcselemét (EC, 2013; Buzás – Lukovics, 2015): társadalom bevonása, tudományos nevelés, nemek közötti esélyegyenlőség, szabad hozzáférhetőség, etika, valamint irányítás. E kulcselemek megfogalmazásával a gyakorlati alkalmazás elősegítése a cél, és az EU is azon van, hogy a felelősségteljes

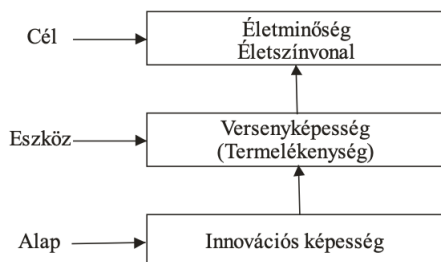

innovációt integrálja a kutatóhelyek napi működésébe (Arnaldi et al., 2015; Forsberg et al., 2015).

Az elmúlt években több tudományos projekt is született a felelősségteljes innováció gyakorlati alkalmazására vonatkozóan: vizsgálták különböző kutatócsoportokban (pl. Fisher, 2007; Schuurbiers, 2011; Flipse et al., 2013); valamilyen iparágban vagy szervezetben (pl. Deák – Lukovics, 2014; Kimmel et al., 2016; Panzda – Ellwood, 2013; Pavie – Carthy, 2014; Ravesteijn et al., 2015); a közvéleményben (pl. Arentshorst et al., 2016; Inzelt – Csonka, 2014) vagy az oktatásban (pl. Imreh-Tóth, 2014; Okada, 2016). E kutatások rávilágítottak arra, hogy amennyiben az innováció általános megközelítését felelősségteljes innovációra cseréljük a versenyképességi modellekben, úgy bonyolult interdiszciplináris hatásmechanizmusok indulnak el a rendszerben. Ezek közül témánk szempontjából a legfontosabb következmény az, hogy a felelősségteljes innovációs modellben nem kerülnek piaci bevezetésre olyan K+F+I eredmények, amelyek nem szándékolt negatív mellékhatásait időben felismerik. Ezen K+F+I eredmények azonban bevezetésre kerülnének akkor, ha felelősségteljes innováció helyett általános innováció szerepelne a versenyképességi modellben. A felelősségteljes innováció döntései tehát az általános innovációs modell döntési szempontjai mellett a társadalmi összhaszon szempontjából is optimalizálnak.

Lukovics és szerzőtársai (2019) megállapították, hogy ha az innovátorok az általános innovációs modell szerinti profit kritériumok szerint cselekszenek, és azokat a költségeket és hasznokat veszik figyelembe, amelyeket magukra nézve relevánsnak tartanak, és emellett figyelmen kívül hagyják mások költségeit és hasznait, akkor: (a) olyan innovációt valósítanak meg, vagy olyan funkciókat hoznak létre, amelyeket az összes érintett (a társadalom egésze) szempontjait figyelembe véve nem lenne szabad, vagy (b) nem valósít meg olyan innovációt, vagy nem hoz létre olyan funkciókat, amelyeket társadalmi szempontból meg kellene valósítani.

4. ábra: A regionális gazdaságfejlesztés logikai szerkezete

Forrás: Lengyel, 2002

A REGIONÁLIS VERSENYKÉPESSÉG ÉS A FELELŐSSÉGTELJES INNOVÁCIÓ

Hogy mindez hogyan hat a regionális versenyképességre, a regionális gazdaságfejlesztés logikai szerkezetén keresztül lehet nyomon követni (4. ábra). A modell szerint a helyi gazdaságfejlesztés célja a helyben élők jólétének növelése (Malizia – Feser, 1999), eszköze a versenyké-

pesség javítása, alapja pedig az innovációs képesség (Lengyel, 2000). *Ebben a modellben nagyon fontos az életszínvonal, életminőség jelenléte, mely a felelősségteljes innováció gondolatkörének fókuszában áll.*

Ehhez a logikához még hozzá kell vennünk azt, hogy az egységes versenyképességi definícióból kiinduló piramis-modell logikája értelmében az innováció kétféleképpen hat egy térség jólétére: egyrészt a kutatás és technológiai fejlesztés erősítése közvetlenül javítja egy térség versenyképességét, míg az innovációs kultúra megléte mindehhez közvetetten járul hozzá (Lengyel, 2000). Szintén fontos, hogy a piramis-modell csúcsában is a jólét, életminőség áll.

Amennyiben tehát az innováció általános megközelítését felelősségteljes innovációra cseréljük a versenyképességi modellekben, úgy nem kerülnek piaci bevezetésre olyan K+F+I eredmények, amelyek nem szándékolt negatív mellékhatásait időben felismerik. Ezzel szemben ugyanezen K+F+I eredmények bevezetésre kerülnek akkor, ha az innováció általános megközelítését alkalmazzuk. A regionális gazdaságfejlesztés logikai szerkezetére mindez kétféleképpen hat:

1. A felelősségteljes innováció döntési mechanizmusai miatt piacra nem vitt K+F+I eredmény értelemszerűen nem jelenik meg az innovator szervezet (és a régió) innovációs outputjai között. Jelentős K+F+I költségeivel szemben bevételeket nem realizál, versenyképessége is alacsonyabb szinten realizálódik azon állapothoz képest, amikor ugyanezt a K+F+I eredményt a felelősségteljes innováció befolyásolása nélkül piacra vitte volna. *Rövid távon tehát a felelősségteljes innovációs modell relatív csökkenést eredményez a térségi versenyképességben az általános K+F+I modellhez viszonyítva* (5. ábra).
2. Egy idő után azonban a fel nem ismert, nem szándékolt negatív mellékhatások elkezdik kifejteni negatív hatásukat a régióban, és idővel, lassan csökkentik a helyben élők jólétét. Ennek oka, hogy ezen lehetséges hatásokat a felelősségteljes innovációt nélkülöző általános innovációs modellben sajnos nem ismerték fel időben, így az innovációs eredményt piacra vitték. Ezzel szemben a felelősségteljes innovációs modellben ugyanekkor már kizárólag a helyben élők jólétét növelő K+F+I eredmények vannak a társadalomban. *Közép vagy hosszú távon tehát a felelősségteljes innovációs modell relatív növekedést eredményez a térségi versenyképességben az általános K+F+I modellhez viszonyítva.*

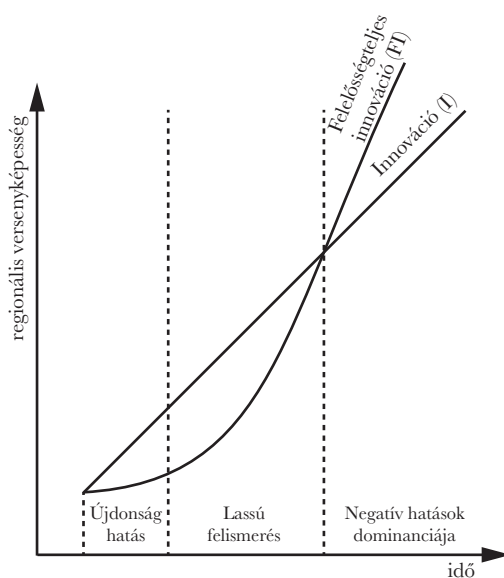
Látszik tehát, hogy az általános innovációs modell és a térségi versenyképesség kapcsolatát leíró megközelítőleg lineáris függvényt (I) (Porter – Stern, 2001) a felelősségteljes innováció (FI) aspektusa eltéríti. A kapcsolatrendszer három fázisát különíthetjük el:

1. *Újdonság hatás:* Egy ideig az FI függvény az I függvény alatt halad és távolodik tőle, hiszen az általános innovációs modell szerint piacra vitt K+F+I output egyre nagyobb piaci sikereket ér el. Az emberek használják, és élvezik az újdonság pozitív tulajdonságait, növelve a bevételt és a versenyképességet mikro mezo és makro szinten. Ugyanez a pozitív eredmény értelemszerűen a felelősségteljes innováció okozta döntés miatt nem realizálódik.
2. *Lassú felismerés:* a két függvény közötti távolság növekedése addig tart, ameddig az általános innovációs modellben fel nem ismert negatív, káros hatások el nem kezdenek megjelenni a társadalomban, a környezetben vagy a gazdaságban. Ekkor ugyanis az FI függvény – és ezáltal a felelősségteljes innovációs modellt alkalmazó térség versenyképessége – meredeken elkezd közelíteni az I függvény felé, de egészen addig

alatta lesz, ameddig az innovációs output jólét növelő hatása meghaladja a káros hatásait. Ebben a fázisban érzékelik ugyan az emberek, hogy vannak káros hatásai annak, amit használnak, de mivel az eszköz jelentősen megkönnyíti mindennapjaikat, így negligálják vagy bagatelizálják. Az idő előrehaladtával egyre inkább felismeri a társadalom az újdonság káros hatásait, de annak hasznosságát – bár csökkenő mértékben, de – még mindig többre értékeli, mint káros hatásait, egészen a két függvény metszéspontjáig.

3. *Negatív hatások dominanciája:* A két függvény metszéspontját követően sajnos már nagyon tisztán érzékelhetőek az újdonság esetleges káros hatásai, és egyre markánsabban meghaladják annak hasznát. Jelentős költségek is felmerülhetnek ezen problémák kezelésére. Ezzel szemben a felelősségteljes innovációs modellben ilyen problémák nem (vagy csak jóval kisebb eséllyel) merülnek fel, hiszen a térségben csak (döntő többségében) olyan innovációs outputok vannak jelen, amelyek nem jelentenek veszélyt sem a társadalomra, sem a környezetre, sem a gazdaságra.

5. ábra: A regionális versenyképesség és a felelősségteljes innováció kapcsolatrendszer

Forrás: saját szerkesztés

A fenti logika egyenes következménye az, hogy az innovátorok profitmaximalizálási célja az általános innovációs modellt, míg a társadalom életminőség maximalizáló célja a felelősségteljes innovációs modellt részesíti előnyben. A racionális innovátorok ilyen feltételek mellett nem fogják a felelősségteljes innovációs modellt választani – döntésük rövid távon javítja, de hosszú távon rontja a térség versenyképességét.

A közgazdasági elmélet azonban néhány lehetséges megoldást kínál annak érdekében, hogy a profitmaximalizálást összhangba hozzuk a társadalmilag kívánatos kimenetekkel: pél-

dául hogy az extern hatások árát a piac vagy a kormány határozza meg. Esetünkben mindez úgy ölthet testet, hogy a felelősségteljes innovációs modell alkalmazásának többletköltségét (és/vagy elmaradt bevételét) valamely szereplő megtéríti az innovátornak. Ezáltal profitmaximalizáló magatartása nem sérül, és nincs rákényszerítve arra, hogy az innovációs eredményét mindenképpen bevezesse a piacra.

A többletköltséget (és/vagy elmaradt bevételét) megtérítő piaci szereplő szerencsés esetben maga a vevő, aki olyan terméket részesít előnyben vásárlásainál, amelyről tudja, hogy felelősségteljes innovációs modell alkalmazásba mellett jött létre. A vevő segítségére lehetnek a különféle árjelzők. Minél fejlettebb egy társadalom, annál realisabb egy ilyen elképzelés.

Több szakirodalom is alátámasztja, hogy a felelősségteljes innováció főbb szempontjainak gyakorlati alkalmazása versenyelőnyök forrásaként tekinthető (Lees – Lees, 2017; Scholten – Van der Duin, 2015; Zadek, 2006). Egyes értelmezések szerint a fogyasztók és a stakeholderok együttműködési képességét jelentősen befolyásolja a vállalatok által tanúsított fenntartható, etikus és társadalmilag elfogadott működése. Az együttműködés által lehetővé válik, hogy a cég termékeit a fogyasztók és az érdekeltek értékesebbnek tartsák (Nadas, 2018).

ÖSSZEGZÉS

A kutatás során a fő célunk annak a vizsgálatára volt, hogy vajon a K+F+I és a térségi versenyképesség között meglévő pozitív irányú kapcsolatot eltérítheti-e, ha a K+F+I a felelősségteljes innováció iránymutatásai szerint megy végbe. Kutatásunk motivációját az adta, hogy a térségi versenyképesség és a K+F+I közötti pozitív irányú kapcsolatot több tudományos munka is kimutatta, azonban kevés információval rendelkezünk a felelősségteljes innováció és a regionális versenyképesség kapcsolatrendszeréről.

Mivel napjainkban a negyedik ipari forradalom keretfeltételei a korábbinál jelentősebb mértékben felgyorsították a globális folyamatokat, az innovációs kényszer egyre nagyobb a gazdasági szereplőkön. Mindez egyre több esetben eredményezi azt, hogy az innovációs outputok később nem szándékolt negatív mellékhatásokat mutatnak. Ezeket elkerülendő ma már egyre inkább felelősségteljes innovációról kell beszélnünk a korábbi általános innovációs modell helyett.

A tanulmány első részében az elérhető szakirodalmakat tekintettük át, amely során a térségi versenyképesség főbb összefüggéseiről, a térségi versenyképesség innovációval való kapcsolatáról adtunk áttekintést. Ezt a felelősségteljes innováció és a felelősségteljes innováció versenyképességgel való lehetséges kapcsolatával folytattuk.

A kutatás eredményei arra engednek következtetni, hogy abban az esetben, ha egy adott régióban az ott működő intézmények, vállalatok és kutatólaborok a felelősségteljes innováció alapelvei szerint végzik a kutatásaikat, a hagyományos K+F+I helyett – valószínűsíthető, hogy rövid távon ez eltérítheti az innováció és a versenyképesség között meglévő pozitív irányú kapcsolatot, azonban hosszútávon feltételezhetően megtérül a befektetett pénz és idő, így megmarad, vagy esetlegesen tovább erősödhet a versenyképesség.

Tekintve, hogy a témával ezidáig kevesen foglalkoztak, így eredményeinknek vannak korlátai. Egyrészt a témában elérhető szakirodalmak forrása meglehetősen korlátozott, másrészt

tudomásunk szerint hasonló kutatást még nem folytattak le, így az eredmények összehasonlítására sem volt lehetőségünk. A felelősségteljes innovációt ezidáig meglehetősen kevés helyen alkalmazták a gyakorlatban, így kutatásunk leginkább elméleti szinten értelmezhető, a felelősségteljes innováció gyakorlatban betöltött szerepéről még csak pilot kutatások elérhetőek. A téma újdonsága miatt még rengeteg feltáratlan területet tartogat, így a közeli és távoli jövő számára is számtalan kutatási élményt rejt.

Jelen tanulmány megjelenését az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, EU társfinanszírozású projekt támogatta.

JEGYZETEK

- ¹ Bár felelősségteljes innováció fogalma sokszor felelősségteljes kutatás és innováció (Responsible Research and Innovation, RRI) formában jelenik meg a szakirodalomban, praktikus okokból számos esetben csak a felelősségteljes innováció fogalmát használjuk, beleértve természetesen a koncepció kutatási folyamatoknál meglévő relevanciáját is.
- ² Ilyen például a Pokemon-Go alkalmazás használóinak halálesetei, a Boeing 737 MAX esete, az okostelefonok negatív pszichológiai hatásai, az Agent Orange növényvédőszer hatására született torzszülött csecsemők esete, a DDT rovarirtó, vagy a freon környezetkárosító hatásai stb.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Arentshorst, M. E. – de Cock Buning, T. – Broerse, J. E. W. (2016): Exploring responsible innovation: Dutch public perceptions of the future of medical neuroimaging technology. *Technology in Society*, 45, 8-18. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2016.01.003>
- Arnaldi, S. – Quaglio, G. – Ladikas, M. – O’Kane, H. – Karapiperis, T. – Srinivas, K. R. – Zhao, Y. (2015): Responsible governance in science and technology policy: Reflections from Europe, China and India. *Technology in Society*, 42, 81-92. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2015.03.006>
- Bayarcelik, E. B. – Taşel, F. (2012): Research and development: source of economic growth. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 58, 744-753. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.09.1052>
- Begg, I. (1999): Cities and competitiveness. *Urban Studies*, 36, 5–6, 795–810. <https://doi.org/10.1080/0042098993222>
- Buzás Norbert (2002): Technológiatranszfer-szervezetek és szerepük az innovációs eredmények terjedésében. In Buzás Norbert, Lengyel Imre (szerk.): *Ipari parkok fejlődési lehetőségei: regionális gazdaságfejlesztés, innovációs folyamatok és klaszterek*. SZTE GTK, JATEPPress, Szeged. 93-108.
- Buzás Norbert – Lukovics Miklós (2015): A felelősségteljes innovációról. *Közgazdasági Szemle*, 4, 438-456.
- Camagni, R. (2002): On the concept of territorial competitiveness: sound or misleading? *Urban studies*. 39, 13, 2395-2411. <https://doi.org/10.1080/0042098022000027022>
- Chorus, C. – van Wee, B. – Zwart, S. (2012): *TPM Catalogue. Concepts, Theories, Methods*. Delft University of Technology, Delft.
- Ciocanel, A. B. – Pavelescu, F. M. (2015): Innovation and competitiveness in European context. *Procedia Economics and Finance*, 32, 728-737. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)01455-0](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)01455-0)
- Deák István – Lukovics Miklós (2014): Responsible innovation and R&D&I controlling. In Buzás, N. - Lukovics, M. (eds.): *Responsible Innovation*. JATEPPress, Szeged, 101-120.
- EC (1999): *Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and Development of Regions in the European Union*. European Commission, Luxembourg.
- EC (2013): *Responsible Research and Innovation (RRI), Science and Technology*. Special Eurobarometer 401. European Com-

- mission, Brüsszel, ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_401_en.pdf. Letöltve: 2016.06.14.
- Fenyővári Zolt – Lukovics Miklós (2008): A regionális versenyképesség és a területi különbségek kölcsönhatásai. *Tér és Társadalom*, 2, 1-20. <https://doi.org/10.17649/TET.22.2.1167>
- Fisher, E. (2007): *Integrating Science and Society in the Laboratory*. Presentation. Center for Integrated Nanotechnologies. Los Alamos National Laboratory. Los Alamos, NM.
- Fisher, E. – Mahajan, R. L. – Mitcham, C. (2006): Midstream Modulation of Technology: Governance from Within. *Bulletin of Science, Technology and Society*, 26 6, 485-496. <https://doi.org/10.1177/0270467606295402>
- Flipse, S. M. – van der Sanden, M.C.A., Osseweijer, P. (2013): Midstream modulation in biotechnology industry: Redefining what is 'part of the job' of researchers in industry. *Science and Engineering Ethics*, 19, 3, 1141-1164. <https://doi.org/10.1007/s11948-012-9411-6>
- Forsberg, E-M. – Quaglio, G. – O’Kane, H. – Karapiperis, T. – Woensel, L. von, Arnaldi, S. (2015): Assessment of science and technologies: Advising for and with responsibility. *Technology in Society*, 42, (August 2015), 21-27. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2014.12.004>
- Gardiner, B. – Martin, R. – Tyler, P. (2004): Competitiveness, productivity and economic growth across the European regions. *Regional Studies*, 9, 1045–1068. <https://doi.org/10.4324/9780203607046>
- Gocer, I. (2013): *Effects of R&D expenditures on high technology exports, balance of foreign trade and economic growth*. Maliye Dergisi, 165, 215-240.
- Guellec, D. – De La Potterie, B. V. P. (2002): R&D and productivity growth. *OECD Economic Studie*. 2001, 2, 103-126. https://doi.org/10.1787/eco_studies-v2001-art12-en
- Huang, K.F. (2011): Technology competencies in competitive environment. *Journal of Business Research*. 64, 2, 172–179. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2010.02.003>
- Huggins, R. (2003): Creating a UK competitiveness index: regional and local benchmarking. *Regional Studies*, 37,1, 89–96. <https://doi.org/10.1080/0034340022000033420>
- Huggins, R. – Izushi, H. – Thompson, P. (2013): Regional competitiveness: Theories and methodologies for empirical analysis. *Journal of CENTRUM Cathedra*, 2, 155–172. <https://doi.org/10.7835/jcc-berj-2013-0086>
- Huggins, R. – Thompson, P. (2017): Introducing regional competitiveness and development: contemporary theories and perspectives. In Huggins, R., Thompson, P.: *Handbook of Regions and Competitiveness: Contemporary Theories and Perspectives on Economic Development*, Cheltenham: Edward Elgar, 1-31. <https://doi.org/10.4337/9781783475018.00005>
- Imreh-Tóth Mónika – Imreh Szabolcs (2014): Entrepreneurship Education for responsible innovation. In Buzás N. – Lukovics M. (eds.): *Responsible innovation*. JATEPress, Szeged, 73-84.
- Inzelt Annamária – Csonka László (2014): Responsible Science in Societies. In Buzás, N., Lukovics, M. (eds.): *Responsible innovation*. JATEPress, Szeged, 57-72.
- Kimmel, S. C. – Toohey, N. M. – Delborne, J. A. (2016): Roadblocks to responsible innovation: Exploring technology assessment and adoption in U.S. public highway construction. *Technology in Society*, 44, 66-77. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2015.12.002>
- Lederman, D. – Maloney, W. F. (2003): *R&D and Development*. Policy Research Working Paper, 3024, World Bank, Washington.
- Lees, N. – Lees, I. (2017): Competitive advantage through responsible innovation in the New Zealand sheep dairy industry. *International Food and Agribusiness Management Review*, 1-20. <https://doi.org/10.22434/IFAMR2017.0013>
- Lengyel Imre (2000): A regionális versenyképességről. *Közgazdasági Szemle*, 12, 962-987.
- Lengyel Imre (2003): *Verseny és területi fejlődés: térségek versenyképessége Magyarországon*. JATEPress, Szeged.
- Lengyel Imre (2006): A regionális versenyképesség értelmezése és piramismoddellje. *Terrületi statisztika*, 9, 131-147.
- Lengyel Imre (2012): Regionális növekedés, fejlődés, területi tőke és versenyképesség. In Bajmócy Z., Lengyel I., Málovics Gy. (szerk.)(2012): *Regionális innovációs képesség, versenyképesség és fenntarthatóság*. JATEPress, Szeged, 151-174.
- Lengyel Imre – Szakálné Kanó Izabella (2012): Competitiveness of Hungarian Urban Microregions: Localization Agglomeration Economics and Regional Competitiveness Function. *Regional Statistics*, 52, 2, 27–44. <http://dx.doi.org/10.15196/RS02103>
- Lengyel Imre (2016a): A megyék versenyképességének néhány összefüggése a megújult piramismoddell alapján. In Lengyel I., Nagy B. (szerk.): *Térségek versenyképessége, intelligens szakosodása és újraparosodása*. JATEPress, Szeged,

143–161.

- Lengyel Imre (2016b): A kutatás-fejlesztés és a versenyképesség térbeli összefüggései a viseigrádi országokban. *Tér és Társadalom*, 30, 4, 71–87. <http://dx.doi.org/10.17649/TET.30.4.2808>
- Lukovics Miklós (2008): *A térbeli különbségek alakulásának komplex vizsgálati módszere kistérségek példáján*. In Lengyel I., Lukovics M. (szerk.): Kérdőjelek a régiók gazdasági fejlődésében. JATEPress, Szeged, 248–263.
- Lukovics Miklós – Nagy Benedek – Buzás Norbert (2019): Understanding the Economic Principles of Responsible Research and Innovation. In von Schomberg, R., Hankins, J. (eds.): *International Handbook of Responsible Innovation – a Global Resource*. Edward Elgar Publishing, 134–149. <https://doi.org/10.4337/9781784718862>
- Malizia, E. E. – Feser, E. J. (1999): *Understanding local economic development*. New, Brunswick, N, J: Center for Urban Policy Research.
- Nádas Nikoletta (2018): *Gondolatok a térségi versenyképesség és a felelősségteljes innováció lehetséges kapcsolatáról*. In Lengyel I. (szerk.): Térségek növekedése és fejlődése. JATEPress, Szeged, 223–242.
- Nelson, R. (1993): *National Innovation Systems: A Comparative Analysis*, Oxford, UK and New York, NY, USA: Oxford University Press.
- Okada, A. (2016): *Responsible research and innovation in science education report*. Milton Keynes: The Open University – UK.
- Owen R. – Macnaghten P. – Stilgoe J. (2012): Responsible research and innovation: from science in society to science for society, with society. *Science and Public Policy*, 39, 6, 751–760. <https://doi.org/10.1093/scipol/scs093>
- Panzda, K. – Ellwood, P. (2013): Strategic and Ethical Foundations for Responsible Innovation. *Research Policy*, 42, 5, 1112–1125. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2013.02.007>
- Pavie, X. – Carthy, D. (2014): Addressing the wicked problem of responsible innovation through Design Thinking. In Buzás N., Lukovics M. (eds.): *Responsible Innovation*. JATEPress, Szeged 13–28. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2441935>
- Petrakis, P. E. (2014): *Culture, growth and economic policy*. New York and Heidelberg. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-642-41440-4>
- Petrakis, P. E. – Kostis, P. C. – Valsamis, D. G. (2015): Innovation and competitiveness: Culture as a long-term strategic instrument during the European Great Recession. *Journal of Business Research*, 68, 7, 1436–1438. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2015.01.029>
- Porter, M. E. – Stern, S. (2001): National Innovative Capacity. In *The Global Competitiveness Report 2001–2002*. Oxford University Press, New York. <https://doi.org/10.2307/20033186>
- Ravesteijn, W. – Liu, Y. – Yan, P. (2015): Responsible innovation in port development: the Rotterdam Maasvlakte 2 and the Dalian Dayao Bay extension projects. *Water Science & Technology*, 72, 5, 665–677. <https://doi.org/10.2166/wst.2015.272>
- Rip, A. (2005): *Technology Assessment as Part of the Co-Evolution of Nanotechnology and Society: the Thrust of the TA Programme in NanoNed*. Paper presented to the Conference on Nanotechnology in Science, Economy and Society, Marburg, Germany.
- Scholten, V. – P. van der Duin (2015): Responsible innovation among academic spin-offs: how responsible practices help developing absorptive capacity. *Journal on Chain and Network Science*. 15, 2, 165–179. <https://doi.org/10.3920/JCNS2015.x005>
- Schomberg, R. von (2013): A Vision for Responsible Research and Innovation. In Owen, R., Bessant, J., Heintz, M. (eds.): *Responsible Innovation*. John Wiley, London, 51–74. <https://doi.org/10.1002/9781118551424.ch3>
- Schuurbiers, D. (2011): What Happens in the Lab: Applying Midstream Modulation to Enhance Critical Reflection in the Laboratory. *Science and Engineering Ethics*, 17, 4, 769–788. <https://doi.org/10.1007/s11948-011-9317-8>
- Sutcliffe, H. (2013): *A Report on Responsible Research and Innovation*. Matter, London.
- Tihon, A. – Ingham, M. (2011): The societal system and responsible innovations: Freeing sustainable development from a deadlock. *Journal of Innovation Economics*, 2, 8, 11–31. <https://doi.org/10.3917/jie.008.0011>
- Zadek, S. (2006): Responsible competitiveness: Reshaping global markets through responsible business practices. *Corporate Governance: The international journal of business in society*. 6, 4, 334–348. <https://doi.org/10.1108/14720700610689469>

Filep Bálint – Lukács Eszter

A Széchenyi István Egyetem nemzetköziesítése a világjárvány előtt és után

**Internationalisation of Széchenyi István
University before and after the Pandemic**

Összefoglalás

A tanulmány fő célja a Széchenyi István Egyetem példáján keresztül bemutatni, hogy milyen prioritásokat érdemes szem előtt tartania a hazai felsőoktatási intézményeknek – különösen a nem fővárosi, orvostudományi karral és kialakult nemzetközi hallgatói közösséggel (kolóniával) nem rendelkező egyetemeknek – a nemzetköziesítési folyamatuk során. A hazai felsőoktatási intézmények nemzetköziesítési stratégiájuk megfogalmazásakor a világgazdasági trendekkel összhangban a „keleti nyitás” gazdaságpolitikájához alkalmazkodtak, azaz angol nyelvű képzéseiken elsősorban az ázsiai – főként kínai – hallgatók toborzására összpontosítottak. Az ázsiai/kínai hallgatók megszerzéséért folyó verseny erősödése (többek között az ázsiai felsőoktatási intézmények látványos fejlődése miatt) és az Ázsiából/Kínából származó hallgatók számának pandémia utáni anticipált csökkenése – a nemzetköziesítési folyamataikban – kihívások elé állítja a hazai felsőoktatási intézményeket, különösen azok fentebb említett csoportját, amelybe a Széchenyi István Egyetem is tartozik. A győri Egyetem a nemzetközi felsőoktatási rangsorokon történő megjelenés és feljebb jutás, a branding (kiemelkedő ipari kapcsolatok), a képzések nemzetközi akkreditációja és impozáns, grandiózus infrastrukturális beruházások révén törekszik a kihívásokra választ adni.

DR. FILEP BÁLINT PHD, elnök, Széchenyi István Egyetem, Győr (filep.balint@sze.hu), DR. LUKÁCS ESZTER PHD, oktatási rektorhelyettes, egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem, Győr (lukacs.eszter@sze.hu).

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: I21, I23

Kulcsszavak: nemzetközi hallgatói mobilitás, ázsiai/kínai hallgatók, magyar felsőoktatás nemzetköziesítése, Széchenyi István Egyetem, Győr

Summary

The main aim of the study is to present, through the example of Széchenyi István University, the priorities that Hungarian higher education institutions – especially universities based outside the capital without a medical faculty and an established international student community – should keep in mind during their internationalization process. In the formulation of their internationalization strategies, in line with global economic trends, Hungarian higher education institutions have adapted to the economic policy “Opening to the East”, that is they have focussed primarily on the recruitment of Asian – primarily Chinese – students to their English-taught programmes. The intensification of competition to recruit Asian/Chinese students (due in part to the spectacular development of Asian higher education institutions) and the anticipated decline in the number of Asian/Chinese students following the pandemic pose challenges for Hungarian higher education institutions – especially the above-mentioned group, to which Széchenyi István University also belongs – in their internationalization processes. The University of Győr strives to meet such challenges through its presence and advancement on international higher education rankings, via branding (outstanding industrial relations), the international accreditation of its academic programmes and impressive and ambitious infrastructure investments.

Journal of Economic Literature (JEL) codes: I21, I23

Keywords: international student mobility, Asian/Chinese students, internationalisation of Hungarian higher education, Széchenyi István University, Győr

---

BEVEZETÉS

A tekintélyes angol hetilap, a *The Economist* 2020 augusztusában megjelent cikke („A hiányzó hallgató”) a jelenlegi Covid-19 járvány (angolszász) egyetemekre gyakorolt negatív hatásával foglalkozik, ugyanakkor azt is felveti, hogy a pandémia régóta szükséges változásokat is magával hozhat az egyetemek életében. A világjárvány megállította a tanulmányi célú migrációt és a külföldi hallgatók kiesése miatt az egyetemek jelentős bevételtől estek el, valamint működésük teljeskörű átszervezésére kényszerültek. Ugyanakkor a cikk a világjárvány pozitív következményeként szól arról a lehetőségről, hogy az egyetemek a kormányok által támogatott kritériumoknak (megfelelő oktatás és kutatás, amely a piaci elvárásokat figyelembe veszi, hozzájárul a termelékenység növeléséhez) a jövőben jobban igyekeznek megfelelni, mivel a válság miatt nőni fog a kormányzattól való függőségük. Azon egyetemek, amelyek nem felelnek meg a kormányok kritériumainak, azaz nem kínálnak megfelelő oktatást, kutatást és nem járulnak hozzá a közösségük jólétéhez, bukásra vannak ítélve. A túlélő egyetemeknek pedig le

kell vonniuk a pandémiás időszak tanulságait és ezekre reagálva kell meghozniuk a szükséges változásokat (The Economist, 2020).

Jelen tanulmány a nemzetköziesítés útjára viszonylag későn lépő magyar egyetem, a győri Széchenyi István Egyetem világjárvány utáni nemzetköziesítési prioritásaival foglalkozik. A Széchenyi István Egyetem a hagyományos képzési és tudományos területei mellett kiemelt fókuszba helyezte a nemzetközi terület komplex fejlesztését. A világjárvány előtt és alatt az angol nyelvű képzések száma harmincnégyre növekedett, a nemzetközi hallgatói létszám pedig megötszöröződött. Az egyetem vezetése a nemzetköziesítésre, azaz az angol nyelven történő oktatási és kutatási tevékenységre a globális láthatóság eszközeként tekint, amelyek kiegészítik a szintén világgazdasági környezetben is egyedülállóan sikeres harmadik missziós tevékenységét. Az egyetem a válság után megváltozott környezetben nagyságrendileg 25.300 felsőoktatási intézménnyel versenyez a magyar és nemzetközi hallgatókért. Utóbbiak a diplomára és a külföldön való felsőfokú tanulmányok folytatására megtérülő befektetésként tekintenek, így az egyetemek azokat a küldő országokat célozzák meg hallgató toborzó tevékenységükkel, ahol a felsőoktatásba történő befektetésre a legnagyobb hajlandóság mutatkozik, amivel párhuzamosan azt igyekeznek feltárni, hogy milyen motivációk mentén választják a nemzetközi mobilitásban résztvevő hallgatók (és családjaik) az egyes egyetemeket. Mivel az elmúlt évtized világgazdasági növekményének felét Kelet-, Délkelet- és Dél-Ázsia országai mutatták fel, így szinte minden nemzetköziesítéssel foglalkozó felsőoktatási intézmény rendelkezik „Ázsia-, ezen belül specifikusan Kína-stratégiával.” Tanulmányunk fő célja a Széchenyi István Egyetem pandémia utáni, gyorsan változó felsőoktatási környezetben való nemzetköziesítési prioritásainak ismertetése.

A tanulmány első részében röviden felvázoljuk az egyetem modellváltását és a globális trendekhez igazodó, 2016 és 2020 közötti nemzetköziesítési folyamatát. A második rész foglalkozik a világ legnagyobb nemzetközi hallgató kibocsátó régiójával és országával, Ázsiával, illetve Kínával. Vizsgáljuk az ázsiai/kínai hallgatók mobilitását és az arra ható, toló- és húzó tényezőket. Kiemelt figyelmet fordítunk az ázsiai/kínai hallgatók magyar felsőoktatási intézményekben való megjelenésére, illetve az ázsiai/kínai hallgatók vonzásáért folytatott globális verseny erősödésére és a kínai hallgatók pandémia utáni intézményi választásaira. A harmadik részben bemutatjuk, hogy hogyan és milyen válaszokat kíván adni a Széchenyi István Egyetem a nemzetköziesítés folyamatában a második fejezetben bemutatott ázsiai/kínai hallgatók vonzásában megmutatkozó kihívásokra. Végül a tanulmányunkat összegzéssel zárjuk.

A SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM NEMZETKÖZIESÍTÉSI FOLYAMATAI

A modellváltás

Nyugat-Európában, az 1990-es években jelentős változások kezdődtek a felsőoktatás-irányításban és ezzel összefüggésben az egyetemi kormányzásban is. A felsőoktatás-irányításban az állami kontroll csökkenésével párhuzamosan az egyetemi kormányzásban a tradicionális kollegiális vezetést felváltotta a menedzserizmus, és az utóbbi időben pedig – ebben a vonatkozásban – inkább útkeresésről, illetve finomhangolásról lehet beszélni (Keczer, 2020). „Az

útkeresés a felsőoktatás-irányításban (rendszerszinten) többek között kiterjed az intézmények státusára (például alapítványi forma), finanszírozására (a gazdálkodási önállóság növelése, illetve csökkentése), a szabályozás diverzifikációjára (bizonyos intézmények kiemelt státusa), az egyetemi alkalmazottak foglalkoztatására (közalkalmazotti státus megszüntetése), és az akkreditációra (intézményi akkreditáció, nemzetközi auditorok)” (Keczer 2020:60). Az egyetemi kormányzás legújabb trendjeiről Pruvot és Estermann (2018) 20 európai országban végzett vizsgálata alapján a következőket állapította meg: Az egyetemi kormányzás két modellje különíthető el: unitárius és duális. Ez utóbbin belül megkülönböztethető a tradicionális és aszimmetrikus kormányzási modell. Az unitárius modell olyan kormányzási struktúra, amelyben csak egy irányító testületnek van döntési jogköre, amely szenátus vagy igazgatótanács (board) jellegű lehet. A vizsgált 20 országból 9 ország egyetemi irányítására jellemző az unitárius modell, amelyből 6 esetben board jellegű testület hozza a döntéseket. A duális modell olyan kormányzási struktúra, amelyben a szenátus és board típusú testületek megosztják egymás között a döntési jogköröket. A tradicionális duális modellben mindkét testületnek megkülönböztetett, de egyformán fontos kötelezettségeik vannak. Mindazonáltal ugyanazon kérdésekben együtt dönthetnek. Az aszimmetrikus duális modellben jelen van a szenátus és a board típusú testület is, de közülük az egyiknek központi szerepe van a döntéshozatali folyamatban. Jellemzően a board típusú testületek dominánsak ebben a modellben. Összességében Pruvot és Estermann (2018) megállapítják, hogy az európai egyetemek kormányzásában a board típusú testületek egyre elterjedtebbek és befolyásuk a döntési folyamatokban növekvő.

A magyar felsőoktatás közelmúltban bekövetkezett és jelenleg is folyamatban lévő változása, vagyis „a kancellári és konzisztórium rendszer bevezetése, az állami intézmények közalapítványi formába történő átszervezése és magánintézménnyé alakítása (modellváltás) mind a működés professzionalizálásának, a hatékonyság, a teljesítmény, a kiválóság, a versenyképesség, a szolgáltató szemlélet javításának jegyében történik. Ezek pontosan azok a célok, amelyek mentén a felsőoktatás átszervezése Angliában, Hollandiában és más nyugati országokban is zajlott” (Kováts 2020:5), amelynek finomhangolása – a fentebb leírtak alapján – jelenleg is folyamatban van.

A magyar kormány 2014-ben elfogadott „Fokozatváltás a felsőoktatásban” című stratégiájában megfogalmazott célja a felsőoktatás új, fenntartható pályára állítása, a meglévő szabályozási és működési keretek átalakításával. A Széchenyi István Egyetem az elmúlt évtizedekben a térség és Magyarország egyik meghatározó felsőoktatási intézményévé vált, számottevően növelte hallgatói létszámát és saját bevételeit, fejlesztette infrastruktúráját, kiemelkedő likviditása pedig stabilitást nyújtott. Mindezek biztos alapot jelentenek ahhoz, hogy az Egyetem a modellváltás által kínált megújulási lehetőség nyertese lehessen. 2020. augusztus 1-jén a Széchenyi István Egyetem fenntartói jogait az államtól a Széchenyi István Egyetemért Alapítvány vette át. Az Alapítvány, mint fenntartó feladata és felelőssége a Kuratórium tagjaival és az egyetemi közösséggel karöltve az eddiginél is rugalmasabb, kiszámíthatóbb, tervezhetőbb működési környezet megteremtése, az Egyetem nemzetközi versenyképességének erősítése.

Az állam által elismert vagyongazdálkodási alapítvány a fenntartói lehetőségek széles körét nyitotta meg. Az oktatói-kutatói-tudományos autonómia megmaradt. A történelmi magyaror-

szági folyamat alapján, változatlanul a rendszerváltás óta. Új lehetőségek nyíltak viszont a fenntarthatóság és gazdálkodás területén, amely valósabb függetlenséget jelent az egyetemi közösségek számára, biztos anyagi háttérrel, új funkciókat és éven túli gazdálkodást. A fenntartóváltástól a Széchenyi István Egyetem hatékonyabb és rugalmasabb működést, újabb fejlesztéseket, a partnerkapcsolatok és szolgáltatóképességének erősödését várja. A modellváltást követően az Egyetem célja, hogy az új működési-gazdálkodási feltételek között képessé váljon önálló stratégia alapján a céljai eléréséhez szükséges forrásokat megteremteni és hatékonyan felhasználni. A rugalmasabb gazdasági körülmények lehetővé teszik, hogy az egyetem nagyobb gazdasági önállósággal, tágabb mozgástérben fogalmazza és valósítsa meg célkitűzéseit, feladatait (Széchenyi István Egyetem, 2020a).

A Széchenyi István Egyetem nemzetköziesítésének helyzetértékelése

A Széchenyi István Egyetemért Alapítvány Kuratóriuma a 2020. december 10-i ülésén fogadta el a felsőoktatási intézmény nemzetköziesítési helyzetértékelését és globális láthatósági stratégiájára vonatkozó irányelveit. Az Egyetem a nemzetköziesítés, ezen belül a nemzetközi oktatás területén a minőségi felsőoktatás megvalósítására törekszik, a világ nagyságrendileg 25.300 egyeteme között versenyez egymással és a hallgatókért. A Széchenyi István Egyetem 2020-ig, a „Fokozatváltás a felsőoktatásban” elnevezésű felsőoktatási stratégiához illeszkedve a tudásnégyeszőg (quadruple helix) modelljében végezte tevékenységét. A tudásnégyeszőg, azaz egyetem-ipar-kormányzat-civil szféra/egyházak/média kapcsolatrendszer a Széchenyi István Egyetemet fenntartó alapítvány kuratóriumának összetételében is megmutatkozik. A kuratórium tagjai:

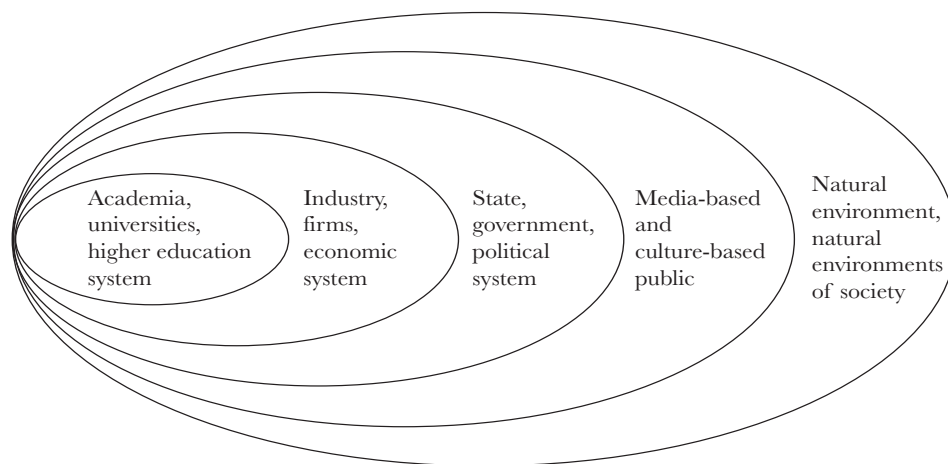
- Knáb Erzsébet, kuratóriumi elnök, az Audi Hungaria Zrt. személyügyért és szervezetért felelős igazgatósági tagja,
- Szijjártó Péter, külgazdasági és külügyminiszter,
- Dézsi Csaba András, Győr Megyei Jogú Város polgármestere,
- Bokor József, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, az egyetem Járműipari Kutatóközpontjának elnöke
- Sárjai-Szabó Tamás Kelemen, a győri Szent Mór Bencés Perjelség perjele.

Új, a 2021-es évtől megvalósításra váró globális láthatósági stratégiájában a felsőoktatási intézmény már a tudásötöszőg (quintuple innovation helix) modelljére épít, amiben a felsorolt négy szöveget kiegészíti, a természeti környezettel való harmóniában való együttélést, a fenntartható fejlődés szempontjait veszi figyelembe. Ez utóbbi megmutatkozik az Innovációs és Technológiai Minisztérium (ITM) 2030-ig felvázolt gazdaságstratégiájában, amihez a Széchenyi István Egyetem 2021-ben megfogalmazásra kerülő új Intézményfejlesztési Terve is illeszkedik, továbbá a fenntarthatóság alapelveinek integrálását a két monopolhelyzetben lévő minősítő intézmény egyike, a Times Higher Education (THE) az Impact Rankings elnevezésű listáján, az ENSZ tizenhét Fenntartható Fejlődési Célja mentén is méri.

Carayannis et al. (2012) amellet foglaltak állást, hogy a 21. században az innováció hajtóereje a globális felmelegedés lesz, így a társadalom öt alrendszere (az oktatási rendszer, a gazdasági rendszer, a természeti környezet, a médiára és kultúrára épülő civil társadalom,

illetve a politikai rendszer) együttműködésben kell, hogy megoldásokat találjon.

1. ábra: A Quintuple Helix modell alrendszerei

Forrás: Carayannis et al. (2012:6)

A Széchenyi István Egyetem, a 2016-2020 között hatályban lévő Intézményfejlesztési Tervében a Fokozatváltás a felsőoktatásban szakpolitikai stratégiával összhangban

- az angol nyelvű képzések bevezetését,
- a nemzetközi hallgatók vonzását,
- az Erasmus+ programban résztvevő hallgatók számának növelését,
- a külföldi oktatók nemzetközi képzési programokba történő bevonását és
- az oktatók, valamint az adminisztratív munkatársak angol nyelvi kompetenciáinak fejlesztését tűzte ki elsődleges nemzetköziesítési céljaiként.

2016-ban az Intézményfejlesztési Terv megfogalmazásakor az egyetem két angol nyelvű programmal rendelkezett, amit további négygel, összesen hatra tervezett emelni. Az angol nyelven oktatott szakok számára és a nemzetközi hallgatói létszámra vonatkozóan az Egyetem az 1. táblázat szerinti eredményeket érte el.

Nemzetközi hallgatók és angol nyelvű képzések számának növekedése

A nemzetközi hallgatók jelenleg a teljes hallgatói létszám 4,55 százalékát teszik ki. Cél, hogy ez az arány 10-15 százalékra emelkedjen. A hallgatói létszám növelése elképzelhetetlen az angol nyelvű képzési kínálat növelése nélkül. 2020-ra mind a műszaki (elsősorban járműmérnöki) és gazdasági képzések területén megvalósult a teljes képzési vertikum, azaz a nemzetközi (és angolul tanulni kívánó magyar) hallgatók az alapképzésektől a doktori fokozatszerzésig,

egyásra épülő képzési programokon tudták tanulmányaikat folytatni.

1. táblázat: A nemzetközi hallgatók és angol nyelvű szakok száma

Mutató/tanév	2013 /14	2014 /15	2015 /16	2016 /17	2017 /18	2018 /19	2019 /20	2020 /21
Teljes hallgatói létszám	10668	10540	10429	12743	12281	12189	13821	13482
Nappali tagozatos hallgatók	7355	7217	6953	8198	7774	7616	8277	8135
Nemzetközi hallgatók (beleértve a magyar nemzetiséggel rendelkezőket)	399	337	336	409	440	475	558	614
Nemzetközi hallgatók	33	52	64	58	142	199	283	335
Angol nyelvű programok	0	0	2	5	5	7	24	34

Forrás: Lukács (2020)

A Széchenyi István Egyetem a 2020/21-es tanévet összesen 13.482 hallgatóval kezdte meg, akik közül 8.135-en iratkoztak be nappali képzésre. A nem magyar állampolgárságú, de magyar nemzetiségű hallgatókat figyelembe véve a teljes nemzetközi hallgatói létszám 614 fő volt, a nem magyar állampolgárságú és nem magyar nemzetiségű hallgatói létszám pedig 335 fő volt. Utóbbi hallgatók a 133 angol nyelvű képzésre felvett magyar állampolgárságú és magyar nemzetiségű hallgatóval együtt 34 képzés közül választhattak. (Az egyetem által kínált magyar nyelvű programok száma 205 volt.)

A világ felsőoktatási intézményei a nemzetközi hallgatók jelenlétére több oknál fogva építenek. A nemzetközi hallgatók sokszor jelentős bevételeket jelentenek az egyetemek számára, másrészt a fejlett országok kedvezőtlen demográfiai trendjeit is hivatottak kompenzálni, nem utolsósorban pedig a világ- és regionális rangsorok összeállításánál mindkét prominens minősítő intézmény (a Times Higher Education (THE) és a Quacquarelli Symonds (QS)) figyelembe veszi a nemzetközi hallgatók teljes intézményes hallgatói létszámra vetített arányát.

A fent felsorolt szempontok közül az utolsót a Széchenyi István Egyetem is szem előtt tartja, a nemzetközi hallgató toborzási folyamat során azonban sem a bevételek megszerzése, sem a demográfiai csökkenés nem tartozik az elsődleges motivációk közé. Mint minden felsőoktatási intézmény, különösen a modellváltó egyetemek, a Széchenyi István Egyetem is törekszik a különböző forrásokból való bevételek maximalizálására, ugyanakkor a nemzetközi hallgatók önköltségei vagy az államilag támogatott külföldi hallgatók képzéséből származó források az egyetem teljes költségvetését sokkal inkább kiegészítik, mint alapjaiban meghatározzák azt.

A Széchenyi István Egyetem esetében a nemzetközi hallgatók fogadása, ennek előfeltételeként az angol nyelvű képzési programok számának növelése, a minőségi felsőoktatás záloga. Az angol nyelven történő oktatási tevékenység további előfeltételként követeli meg a szintén idegen (elsősorban angol) nyelven véghezvitt kutatási folyamatokat, ill. az eredmények publikációját. A nemzetköziesítés (nemzetközi hallgatók toborzása és angol nyelvű képzési

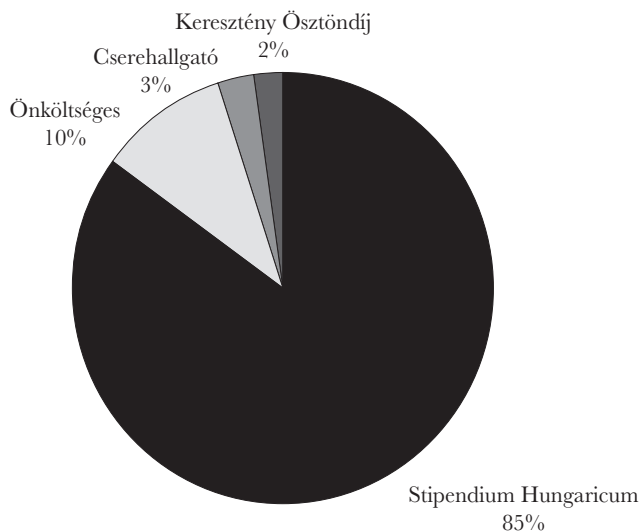
programok indítása) tehát „kvázi rákényszeríti” az egyetemeket, hogy első két missziójukat, az oktatást és a kutatást globális térben, nemzetközi szintéren megmértetve folytassák. A gazdasági tevékenységek folytatása, az iparral (multinacionális vállalatokkal, globális értékláncokkal) való kapcsolattartás, azaz a harmadik missziós feladatkörök a Széchenyi István Egyetem esetében tovább támogatják a nemzetköziesítés folyamatát.

Fentiek alapján belátható, hogy a nemzetköziesítés folyamata a globális láthatóság megteremtésének eszköze. Szintén a fentiekből fakad az a kérdés, hogy honnan és hogyan toboroznak az egyetemek nemzetközi hallgatókat? Mik a földrajzi prioritások? Milyen tényezők támogatják, ill. akadályozzák a külföldi hallgatók vonzását? Lukács et al. (2020) megállapítják, hogy a világ legnagyobb nemzetközi hallgató kibocsátó régiói Kelet-, Dél- és Délkelet-Ázsia, ezeken belül pedig Kína, India és a magas HDI-vel rendelkező ASEAN országok jelentik a teljes idős képzésekre érkező nemzetközi hallgatók legjelentősebb forrását. Szintén megállapítják, hogy a magyar „keleti nyitás gazdaságpolitikája” keretében elindított, jelenleg már közel 80 országgal fenntartott, bilaterális, de reciprocitás nélküli felsőoktatási program (Stipendium Hungaricum, SH), amelynek keretében Magyarország Kormánya átvállalja a támogatott hallgatók képzési önköltségét, nagyban támogatja a fenti régiókból érkező hallgatók létszámának növekedését, különösen a nem fővárosi, orvostudományi karral és kialakult nemzetközi hallgatói közösséggel (kolóniával) nem rendelkező egyetemeken. Az SH program általánosan is rendkívüli ösztönző hatást gyakorol a magyar felsőoktatás nemzetköziesítésének egészére, hiszen Magyarországon az angol nem hivatalos és nem anyanyelv, a nemzetközi hallgatók fele pedig angol anyanyelvű célországot választ. További megállapításuk, hogy a nemzetközi hallgatókra az őket befogadó városok imázsa is nagymértékben hat, a külföldi hallgatók egyetemválasztási toplistájának felét rendszerint fővárosok uralják.

Fentiek alapján belátható továbbá, hogy a Széchenyi István Egyetem nemzetköziesítése a 2015/16-os tanévben két SH által támogatott képzési programmal indult, ami a 2020/21-es tanévre összesen 34 képzésre bővült, amik közül 25 élvezte az SH támogatását. A nemzetközi hallgatók összetétele is visszatükrözi a fenti folyamatokat: az egyetem 335 hallgatójának 85 százaléka SH támogatott, további 2 százalék szintén a Magyarország Kormánya által kezdeményezett bilaterális, viszonyosság nélküli támogatási rendszer, az Ösztöndíjprogram Keresztény Fiataloknak keretében érkezett.

A Széchenyi István Egyetem nemzetközi hallgatói összlétszáma (beleértve a magyar nemzetiségű, de nem magyar állampolgárságú hallgatókat) a fentebb említett 614 fő. A nemzetközi hallgatók 55 küldő országból érkeznek, hozzávetőlegesen 40 százalékuk felvidéki magyar, ugyanakkor az SH programnak köszönhetően más országokból is kezdenek kialakulni hallgatói közösségek, csoportok, amik közül a legnagyobb számosságúak az alábbiak: Szíria, Jordánia, Laosz, Azerbajdzsán, Kazahsztán, India, Kína. A Széchenyi Egyetem hallgatói létszámban mért SH rangsora szinte teljes átfedésben van az országos adatokkal, azzal a különbséggel, hogy az összesített magyar adatokat áttekintve, a küldő országok listáján Mongólia és Tunézia hátrébb szorítják Kazahsztánt.

2. ábra: Nemzetközi hallgatók megoszlása a finanszírozás szerint

Forrás: Lukács (2020)

A Széchenyi István Egyetemen a Stipendium Hungaricum Program alapján 2015/16-ban bevezetett, két képzési programra épített nemzetköziesítési folyamat gyors bővülésnek indult. A fent leírtak alapján, az SH új pályázati köreiben a szakfelelősök kezdeményezték az általuk gondozott képzési programok SH program általi támogatását, így az SH támogatott szakok száma 2015 és 2020 között 2-ről 5-re, 21-re, majd 25-re bővült. A nemzetköziesítés folyamata 2018-ban kapott új lendületet, amikor az SH programra történő további erőteljes építés mellett a győri Egyetem elkezdett önköltséges hallgatókat toborozni.

Az önköltséges hallgatók toborzását az egyetemi webfelületeken túl 39 toborzó ügynök segítségével végzi az egyetem, melyek közül 7 kínai, 6 pedig indiai vállalkozás. Az ügynökök toborzási tevékenységének eredményeként a Széchenyi István Egyetem 18 országból vonzott sikeresen önköltséges hallgatókat, akik 2020-ban a nemzetközi hallgatói állomány 10 százalékát tették ki. Az SH program sikere (multiplikatív hatása) itt is „visszaköszön”, 8,9 SH-s hallgató már három év után „generál” egy SH származási országból felvett önköltséges hallgatót.

A világgazdasági növekedési trendeket továbbra is figyelembe véve a Széchenyi István Egyetem fő toborzási világrégiói Kelet-, Dél-, Délkelet-Ázsia, ezeken belül pedig Kína, India és az ASEAN országok, továbbá fentiekkel részben átfedésben a BRICS nemzetek.

A 21. század második évtizedében annak ellenére nem lesz könnyű feladat az ezekből a világrégiókból, regionális integrációkból, országcsoportokból való hallgatók toborzása, hogy elviekben és tényszerűen, a számok szintjén is a világ legnagyobb hallgatói migrációs kibocsátó térségei közé tartoznak.

ÁZSIAI (KÍNAI) HALLGATÓK MOBILITÁSA

Az ázsiai hallgatókra ható mobilitási toló- és húzóerők

Annak megértéséhez, hogy mi okozza a világiárvány után a nemzetközi hallgatói mobilitásban résztvevő ázsiai, elsősorban kínai hallgatók létszámának potenciális csökkenését, illetve azt, hogy ezt a nem várt, de anticipált csökkenést miként lehet ellensúlyozni, röviden szükséges áttekinteni a hallgatók intézményválasztási motivációit.

Gong és Huybers (2015) a nemzetközi mobilitás mellett döntő hallgatókra, közöttük elsősorban a kínai hallgatókra vonatkoztatva megállapítják, hogy a nemzetközi hallgatói migrációra egyaránt hatnak toló- és húzó erők. Értelmezésükben a toló erők olyan a hallgató anyaországában felmerülő, a felsőoktatást érintő körülmények, amik a jelentkezőt a külföldi intézményválasztásra sarkallják, ezekre ennél fogva a hallgatót befogadni szándékozó országok nemigen tudnak hatást gyakorolni. Ezzel szemben a húzó faktorokat intézmény- és országspecifikus csoportokra osztják. Az Ausztráliában tanulmányokat folytató kelet-ázsiai, kifejezetten kínai hallgatók vonatkozásában azt állapítják meg, hogy amíg az intézményi „húzóerő”, egyértelműen az egyetemi rangsorokon való megjelenés, addig az országválasztásban a biztonság, a brit egyetemekhez viszonyított alacsonyabb tandíjak és a relatíve gyors és akadálymentes vízumügyintézés voltak a döntő tényezők.

Egy 2015-ben 28 éve az Egyesült Királyságban élő, a Cambridge Egyetemen diplomát szerzett kínai hallgatótoborzó ügynök (Susan Fang), akit a British Council 2003-ban az év legjobb toborzó ügynökének szavazott, azt a tanácsot adta a kínai hallgatókat befogadni kívánó egyetemeknek, hogy

1. a kínai szülők a felsőoktatást megtérülő befektetésnek tekintik. A befektetés tárgya lehet tárgyasult, azaz a kínai szülők szeretik, ha gyermekeik grandiózus, modern campusokon, kiemelkedő infrastrukturális körülmények között, kényelmes szállásokon élnek. A befektetés nem materiális oldalának a presztízsbé, az imázsba történő befektetést tekintik;
2. az egyetem nevét (brandjét) helyesen válasszák meg. A kínai szülők szeretik a nagyvárosi környezetet, ezért érdemes a városról vagy olyan értéket képviselő brandről elnevezni az egyetemet, ami az „amerikai/nyugati álmod” közvetíti a szülők felé;
3. amíg a külföldi diplomaszerezés fő motivációja a jövedelemszerzés, a magasabb társadalmi pozíció megszerzése, addig a kínai hallgatók, a pénzügy, gazdálkodás és menedzsment, marketing, stb. jellegű gazdasági szakokat fogják választani. A jövedelemszint emelkedésével azonban a nem-materiális célok elérése is megfogalmazódik majd, így a felsőoktatási intézményeknek érdemes lesz a „puhább”, pl. design, kreatív vállalkozásfejlesztés, nemzetközi fejlesztés, stb. szakokat is indítaniuk;
4. a rangsorokon való megjelenés elengedhetetlen. A rangsoroknak való „tisztelgés” a Han-dinasztia korára (i.e. 206 – i.sz. 220) vezethető vissza, ahol a birodalmi szolgálati vizsgarendszer a kínai ember intellektuális, társadalmi és politikai pozícióját egy életre meghatározta (Fang, 2015).

Bodycott és Lai (2012) megállapítják, hogy a kínai hallgatók esetében a külföldön tanulásról szóló döntést nagymértékben a szülők hozzák, legalábbis a végső elhatározás családi konszenzuson alapul. 2012-ben a kínai családok még úgy látták, hogy az ország által kínált felsőoktatási lehetőségek korlátozottak, a külföldi diplomaszerezés által a gyerekek idegennyelv tudásra, valamint az anyaországba való visszatérés során jólfizető állások betöltéséhez szükséges kapcsolati hálóra tesznek szert. A külföldön tanult kínai hallgatók képzettségéről és társadalmi pozíciójáról kialakult kép kedvezőbb volt, mint a Kínában diplomát szerettek megítélése. Fentieket az is erősítette, hogy a kínai diploma nemzetközi megítélését kedvezőlenebbnek látták, mint a külföldiét. A kutatási mintába bevont kínai hallgatók válaszai alapján, további megállapításuk az, hogy a hallgatók 65 százalékának esetében az országválasztásról a hallgató döntött, magáról az egyetemről és a képzési programról, pedig a szülők.

Egy Hollandiába kínai hallgatókat toborzó ügynökség arra hívja fel a figyelmet, hogy Kínában az internetes keresőmotorok eltérnek az európai platformokról, ezért kiemelten fontos, hogy mandarin nyelven, a keresések 70 százalékát magáénak tudó Baidu-n keresztül hirdessenek az egyetemek. Megjegyzik, hogy a legelterjedtebb kínai közösségi portál a WeChat, így a 900 millió kínai felhasználó eléréséhez a legmegfelelőbb eszköznek tartják. Megjegyzik még, hogy a kínai hallgatótoborzásban a „branding” a kulcsszó, azaz a kínai családok kizárólag a presztízserért, az értékért hajlandók pénzt áldozni, ezért a felsőoktatási intézmények minden áron presztízst kell, hogy közvetítsenek (Verot, 2020).

Ghazarian (2016) megállapítja, hogy a kínai családok számára a presztízsz, az országimázs kiemelkedő, így az Amerikai Egyesült Államokban tanulni kívánó fiatalok esetében ez a legfontosabb döntő tényező. Amikor azonban egy ország (pl. Japán) a kínai hallgatók megítélése alapján nem képvisel Kínánál lényegesen magasabb imázst, akkor az olyan tényezők, mint a vízumszerezés lehetősége, földrajzi közelség, tandíjak mértéke és megélhetési költségek, valamint a célországban lévő családi és baráti kapcsolatok jóval nagyobb szerepet játszanak a döntésben.

Austin és Shen (2016) eredményei megerősítik a fentieket, ugyanakkor kutatásaik szerint – a kínai hallgatók megítélése alapján – az amerikai egyetemek pozitív percepciója komplexebb a jó országimáznál: az amerikai felsőoktatási intézményekről kialakult kedvező kép, a család támogatása, az Amerikai Egyesült Államok egyetemeinek rangsorokon betöltött pozíciója, az amerikai egyetemeken való tanulás által szerezhető versenyelőnyök, az amerikai munka- és letelepedés lehetősége együttesen befolyásolják az Amerikában folytatott felsőfokú tanulmányokról szóló döntést. Ugyanakkor valóban, a megkérdezett kínai hallgatók az Amerikai Egyesült Államokra a szabadság, a lehetőségek és a jólét országaként tekintenek.

Ping et al. (2020) az Amerikai Egyesült Államokban tanuló kínai hallgatókkal kapcsolatban megállapítják, hogy 20 százalékuk matematikát és informatikát, 19 százalékuk gazdálkodás és menedzsmentet, 18 százalékuk pedig egyéb műszaki tudományi területen való képzést választ. Kimondják, hogy ezek a hallgatók magas jövedelemszinttel rendelkező családokból származnak, megfeleltek a kínai egyetemi felvételi kritériumoknak, mégis Amerikában tanulnak tovább, aminek fő okát abban látják, hogy ezeken a területeken lehet Kínában magas béreket biztosító állásokat betölteni, ugyanakkor az amerikai képzések egyértelműen jobbak.

Fentieket erősítik meg a kínai Oktatási Minisztérium (Ministry of Education PRC, 2018)

publikációi: felmérésük szerint a külföldön diplomát szerzett kínai hallgatók közel 84 százaléka hazatér.

2019-ben a QS Rankings is kiadott az egyetemek számára egy kínai hallgató toborzást segítő kiadványt, amiben felhívják a figyelmet arra, hogy a jelenleg külföldön tanuló 928.000 kínai hallgató sorrendben az Amerikai Egyesült Államokat, Ausztráliát, az Egyesült Királyságot, Kanadát és Új-Zélandot választja, felméréseik alapján azonban a sorrend a közeljövőben megváltozik: Ausztrália megelőzi majd az USA-t, Kína pedig Új-Zélandot. A QS megállapításai szerint a felsőoktatási intézmény brandje, reputációja és a kínai webfelületek és közösségi portálok megfelelő alkalmazása a sikeres toborzás titka (QS, 2019).

Az elmúlt néhány (világjárvány előtti években) világossá vált, hogy a kínai hallgatókért versenyző nem kínai egyetemek két alapvető oknál fogva egyre szorosabb versenyben állnak egymással: egyrészt növekszik a „piacra belépők száma”, másrészt maguk a kínai egyetemek is egyre nagyobb presztízst képviselnek, egyre magasabbra jutnak a világranglistákon. A Study International (2020) szerzői megjegyzik, hogy amíg a THE TOP10-es világranglistáját szinte megdönthetetlenül nyolc amerikai és két brit egyetem vezeti, a 2020-as év igazi nyertesei a kínai egyetemek voltak: a TOP100-ban háromról hatra kétszereződött a kínai egyetemek száma, összesen 20 kínai egyetem került a világ 1.500 legjobb egyetemét felsorakoztató listára, amik közül 19 javított az előző évhez viszonyított pozícióján, a Tsinghua Egyetem pedig „bejutott” a világ 20 legjobb felsőoktatási intézménye közé.

Kuroda et al. (2018) szerint a kínai egyetemek egyre rangosabbá válása nem a véletlen műve: Ázsiában a kilencvenes évek eleje óta szisztematikusan fejlesztik az oktatási rendszereket, aminek eredményei most kezdenek beérni. A felsőoktatás vonatkozásában úgy fogalmazzanak, hogy Ázsia „elázsiaiiasodik” vagy Kelet-Ázsia „elkeletázsiaiiasodik”.

Kínai hallgatók Közép-Európában

Li (2020) megjegyzi, hogy az EU tizenegy országának az összes felsőoktatási intézménye rendelkezik nemzetköziesítési, nemzetközi mobilitási stratégiával, ami az EU 2012-es 13-as felhívására adott válasz, amiben az akadémiai autonómia elismerése és tiszteletben tartása mellett az Európai Felsőoktatási Térség országait komprehenzív nemzetköziesítési stratégia kidolgozására ösztönzik. Az Európai Bizottság kutatását idézve állapítja meg, hogy Magyarországot a nemzetközi hallgatók a felsőoktatás magas színvonala, a más kultúrák megismerésének motivációja, és az alacsony ön- és megélhetőségi költségek mentén választják. Elismeri Magyarország Kormányának Kína-barát törekvéseit, valamint a Stipendium Hungaricum program erőfeszítéseit, amit a magyar felsőoktatási intézmények nemzetköziesítésének alapjának tart. Másodelemzésekre hivatkozva megállapítja, hogy a Magyarországra érkező kínai hallgatók motivációik és hátterük alapján feltételezhetően hasonlítanak az Oroszországot választó kínai hallgatókra, akik alacsony jövedelmű, első generációs családok kevésbé jó tanuló gyermekei, akiknek angol nyelvismerete szintén nem magas színvonalú.

A kínai hallgatók világjárvány utáni választásai

Xiong et al. (2020) kínai és hongkong-i hallgatókat kérdeztek meg a pandémia utáni intézményválasztási döntéseikről. Megállapítják, hogy a világjárvány előtt a „hagyományos” toló és húzó erők hatottak a hallgatókra. A toló erők között a minőségi felsőoktatás hiányát, a versenyképesség növelésének nehézségeit, illetve a gazdasági és társadalmi viszonyokat emelték ki; a húzó erők között, pedig

1. a célországban megszerezhető diploma elismertségét,
2. a barátok-ismerősök és különösen a szülők referenciáit,
3. a költségeket, amik nemcsak a tandíjakat és a megélhetési költségeket, hanem a biztonság költségét is tartalmazták,
4. a környezeti tényezőket (beleértve az éghajlati viszonyokat),
5. a Kínához való fizikai közelséget, ill. azt, hogy
6. a célterületen lakik-e már ismerős vagy családtag.

A 2.312 fős minta alapján azt a következtetést vonták le, hogy a hallgatók 84 százaléka nem kíván külföldön tanulni a Covid-19 után. (A megkérdezettek 71 százaléka 18-25 éves, első diploma megszerzése előtt álló kínai hallgató volt.) Az általuk felvett minta alapján a legnépszerűbb célországok is megváltoznak majd: az Amerikai Egyesült Államokat Hongkong, az Egyesült Királyság, Japán és Tajvan követi majd. Legkiemelkedőbb megállapításuk az, hogy a Kínából (Hongkongból) külföldön tanulni kívánó hallgatók egyharmada a térségben marad majd. A kutatásnak nemcsak az az egyik érdekessége, hogy Ausztrália, Kanada és Új-Zéland, három angol anyanyelvű ország kiesett a hallgatók TOP5 preferenciája közül, hanem az is, hogy Franciaország, Korea, Olaszország, Malajzia és Makaó a legkevésbé népszerű országokká váltak. A szerzők arra a következtetésre jutnak, hogy a térségből kiáramló hallgatói mobilitás nem csökken, de irányt vált, a hallgatók a régió „biztonságos” országaiban maradnak, megállapítják továbbá, hogy az ázsiai-csendes-óceáni térség új felsőoktatási „normája” az együttműködés, a regionalizmus lesz.

Az Economist Intelligence Unit (2020) felmérései hasonló következtetésekre jutnak. Megállapítják, hogy a világjárvány következtében, rövidtávon valószínűleg csökkenni fog a kínai hallgatók külföldön való továbbtanulás iránti érdeklődése. A mobilitást egyrészt az utazási korlátozások fogják akadályozni, másrészt a vírustól való félelem, a személyes biztonság érzetének hiánya is. Ez a csökkenés azonban a külföldi diplomák magas presztízse miatt inkább halasztást, mint érdeklődést okoz. Eredményeik szerint a kínai jelentkezők létszámát illetően az USA és Ausztrália veszíteni fognak, míg néhány európai és ázsiai ország nyertesén kerülhet ki a helyzetből. Megállapításaik szerint a csökkenő költségek és a növekvő bizonytalanság miatt az on-line módon, távoktatási formában szerzett diplomák kerülnek majd előtérbe. 2020-ban a kínai egyetemek külföldi felsőoktatási intézményekkel 2.300 közös képzési programot működtettek, a szerzők feltételezik, hogy ezek népszerűsége azért növekszik majd, mert a több egyetemre egyszerre beiratkozott hallgató azt reméli, hogy a járvány ellenére hozzájut okleveléhez. Japán és Szingapúr valószínűleg nyertese lesz az Egyesült Államok és Ausztrália iránti érdeklődés visszaesésének. Az amerikai-kínai konfliktusból a brit egyetemek 2017 óta egyértelműen nyertesén kerültek ki, részben azért, hogy egyrészt a végzett hallgatók számá-

ra munkavállalási vízumot vezettek be, másrészt számos egy éves mesterképzést indítottak. A szerzők megállapítják, hogy a kínai hallgatókért nagy „harc” indul a világ felsőoktatási intézményei között. Azokban az országokban, ahol a járványt nem tudták megállítani, a felsőoktatási intézmények különös kedvezményeket kell, hogy biztosítsanak. A szerzők javasolják az önköltségek és a felvételi követelmények csökkentését, a képzések „testre szabását”, illetve a kínai gazdaságpolitika prioritásait figyelembe vevő szakok (informatika, mikroelektronika) indítását.

Nemzetközi (kínai) hallgatók Magyarországon

Hazánkban jelenleg a nemzetközi hallgatók származási országokénti TOP10 listáját a német hallgatók vezetik, őket követi a kínai, a román állampolgárságú, az iráni, a szerb és szlovák állampolgárságú, valamint az ukrán állampolgárságú, a török, a nigériai valamint a norvég hallgatói közösség. A fent felsoroltak közül a legnagyobb nemzetközi hallgatói országcsoport (német) 3.500 fő feletti létszámot, a legkisebb (norvég) nagyságrendileg 1.000 főt képvisel (Oktatási Hivatal, 2018).

Fentiekből megállapítható, hogy nemcsak az egyes intézmények szintjén, hanem a hazai felsőoktatás egészére igaz, hogy a határon túli (erdélyi, partiumi, újvidéki, felvidéki, kárpátaljai) magyarok az anyaország nemzetköziesítésében kiemelt hallgatói létszámokat képviselnek.

A nemzetközi hallgatók Magyarországon elsősorban az orvos-, a fogorvos- és állatorvos képzéseket választják (Eduline.hu, 2017). A 2019/20-as tanévben, hazánkban tanuló 38.422 nemzetközi hallgató többsége Budapesten, Debrecenben, Szegeden és Pécsen tanult (HR-portal.hu, 2020).

A magyarországi egyetemvárosok mindent megtesznek az egyes prioritást élvező küldő országokból való hallgatói közösségek kialakítása érdekében. A Kína melletti elkötelezettség egyik eszköze a Konfuciusz Intézetek (KI) létrehozása, amelyek közül az első 2006-ban az ELTE-n (Budapest) nyitotta meg kapuit, amit a Szegedi Tudományegyetemen (2012), a Miskolci Egyetemen (2013) és a Pécsi Tudományegyetemen (2015) nyílt intézetek követték (Tarrósy és Vörös, 2020). Budapesten 2004 óta kéttannyelvű kínai-magyar általános és középiskola (Magyar-Kínai Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola és Gimnázium) is működik.

A budapesti kéttannyelvű általános és középiskola elődje a szintén Budapesten 1998-ban alapított Guang Hua nyelviskola volt (Ázsiamánia, 2020), amit a harbini származású, 1991-ben Magyarországon letelepedett Zhang Quingbin hozott létre, aki a Hagyományos Kínai Orvoslás Magyarországi Egyesületének elnöke, aki a Semmelweis Egyetem Általános Orvostudományi Karának Családorvosi Tanszékének is előadója (Hagyományos Kínai Orvoslás Egyesülete, 2021; Semmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar, Családorvosi Tanszék, 2021).

A budapesti Semmelweis Egyetem (SE) Egészségtudományi Kara 2009 óta tart fenn kapcsolatokat a Heilongjiang Kínai Orvostudományi Egyetemen. A hagyományos kínai gyógyászat BSc képzés egyedülálló hazánkban, mert a hallgatók az első 4 év során Budapesten, az utolsó évben pedig Harbinban, a Heilongjiang Kínai Orvostudományi Egyetemen sajátítják el a kínai gyógyászat tudományát. A programot sikeresen elvégzők a harbini egyetem BSc

diplomáját kapják kézhez, amelyet Magyarországon honosíthatnak (Simmelweis Egyetem, Egészségtudományi Kar, 2021). A Pécsen 2015-ben megalakított Konfuciusz Intézet szintén a hagyományos kínai orvoslásra fókuszál, az Egészségtudományi Kar keretei között törekszik a tradicionális kínai medicina megismertetésére és oktatására (Pécsi Tudományegyetem, Egészségtudományi Kar, 2021).

2019 óta a Budapesti Corvinus Egyetem (BCA) is rendelkezik egy olyan kettős MBA-képzéssel, melyet - a Magyar Nemzeti Bank támogatásával - a sanghaji Fudan Egyetemmel hoztak létre (Budapesti Corvinus Egyetem, 2019). A nagy presztízsű intézmény, ami a QS világrangsorán a 34., a THE listáján pedig a 70. helyet tölti be, szintén a Magyar Nemzeti Bank támogatásával, az Innovációs és Technológiai Minisztériummal 2019 decemberében új budapesti campus létrehozásáról döntött, ill. kötött együttműködési megállapodást (Fudan University, 2019). A várhatóan 2024-re megvalósuló új campus felépüléséig négy budapesti egyetemmel (BCE, BME, ELTE, SE) hoz létre további kettős képzési programokat a sanghaji intézmény (Növekedés.hu, 2020).

Nehéz megbecsülni a Magyarországon élő kínaiak pontos számát, a Bevándorlási és Munkaügyi Hivatal (BMH) 2019-es adatközlése alapján a 2013 és 2017 között kibocsátott letelepedési kötvénnyel 59 ország 19.838 polgára érkezett, akik közül 15.751-en, azaz több mint 80 százalékban voltak kínaiak (Wiedemann, 2019). A KSH adatszolgáltatása alapján 2020-ban 28.779 ázsiai állampolgár tartózkodott hazánkban, akik közül 9.909-en rendelkeztek kínai állampolgársággal (KSH, 2021). 2020-as becslések alapján egy 30.000 főből álló kínai közösség él Budapesten, Kőbányán, a környéket a magyar főváros kínai negyedének is nevezik, ami Közép-Európában a legnagyobb lélekszámúnak számít. A közösség 50.000 fővel a kilencvenes években élte fénykorát, mivel 1989-1992 között kínai állampolgároknak nem volt vízumra szükségük a Magyarországra történő beutazáshoz. Azóta sokan hazatértek, vagy Nyugat-Európa országaiba települtek (Offbeat, 2021). A budapesti kínai negyed (Monori Center) becslései megerősítik a kínai közösség jelenlegi 30.000 fős létszámát, megjegyzik, hogy a hazánkban tartózkodó kínaiak döntő többsége Budapesten él (Monori Center, 2021).

NEMZETKÖZIESÍTÉS, ÁZSIAI/KÍNAI HALLGATÓI KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS GYÓRBEN

Fentiek alapján felmerül a kérdés, hogy milyen eszközökkel toboroz egy nem fővárosi egyetem olyan ázsiai, elsősorban kínai hallgatókat, akik számára a fogadó országban jelenlévő anyaországból származó közösség (családi, baráti kötelékek) kiemelten fontosak?

Mivel a közösséghez tartozáson kívül a presztízs az, ami az egyetemválasztáskor a kínai családokat leginkább befolyásolja, a Széchenyi István Egyetem az alábbi kiemelt eszközökkel törekszik a nemzetközi hallgató felé presztízsertékű, minőségi képzéseit közvetíteni:

- Rangsorokon történő megjelenés;
- Branding (kiemelkedő ipari kapcsolatok, különösen az Audi Hungária Motor Zrt.-vel);
- Képzések nemzetközi akkreditációja;
- Impozáns, grandiózus infrastrukturális fejlesztések.

Fentieket figyelembe véve, a Széchenyi István Egyetem 2018 februárjában regisztrálta magát, hogy megmértesse a QS World University Rankings (WUR) rangsorában, majd 2018 októberében, a 2019-es regionális listák publikálásakor, az EECA regionális csoport 201-250. helyei között jelent meg. A QS EECA University Rankings 2020-as listáján az egyetem a 201-210. helyen, 2020-ban pedig a 2021-re vonatkozó adatok megjelenésekor 28 helyet lépett előre, a 173. helyen rangsorolt.

A Széchenyi István Egyetem 2020-ban a Times Higher Education (THE) által 2019-ben létrehozott listán, az Impact Ranking-en is megmértesse magát. A rangsor a felsőoktatási intézmények tudásöszög (quintuple helix) modelljében való megfelelését, a társadalmi és gazdasági szerepvállalását méri, a mérőszámokat az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljaihoz (United Nations' Sustainable Development Goals (SDGs)) köti. A 17. cél minden regisztráló felsőoktatási intézmény számára kötelező elem, másik három fenntarthatósági cél pedig kötelezően választandó.

A Széchenyi István Egyetem a következő négy kategóriát választotta:

- SDG 4 – Oktatás minősége;
- SDG 8 – Tisztességes munka és munkavégzés, gazdasági növekedés;
- SDG 9 – Ipar, Innováció, Infrastruktúra;
- SDG 17 – Partnerség a célok megvalósítására.

Össességében 600+ helyezést elérve, a Tisztességes munka és munkavégzés, gazdasági növekedés kategóriában (SDG8) a világ kétszáz legjobb felsőoktatási intézménye közé sorolták.

A Széchenyi István Egyetem már a nemzetközi hallgatók fogadását megelőzően is – az akadémiai oldalon végbement curriculum reformmal párhuzamosan – óriási erőfeszítéseket fordított az infrastrukturális fejlesztésekhez szükséges források bevonására, a létesítmények megvalósítására. Ezek keretében épültek kollégiumi épületek, a Közgazdaságtudományi Kart és a Menedzsment Campus Kompetencia Központot befogadó tanulmányi és vállalkozásfejlesztési egység, sportpályák és egyéb szabadidős létesítmények, vendéglátóipari egységek. Fenti fejlesztések eredményeként 2019-ben kétszer annyi szavazattal, mint a második helyen szereplő felsőoktatási intézmény, az egyetem elnyerte a Magyarország legszebb campusa címet (Eduline.hu, 2019).

Az Audi Hungaria Zrt.-vel fenntartott ipari kapcsolatok a vállalat győri letelepülése, azaz 1993 óta meghatározóak az egyetem számára. Az Audival való közel harminc éves, minden területre kiterjedő, szerves együttműködést leginkább a nemzetközi hallgatók 2020-as minőségbiztosítási kérdéseire adott egyik válasz foglalja össze leginkább, ami szerint a hallgatók büszkéek arra, hogy olyan városban és egyetemen tanulhatnak, ahol „mindenütt megjelenik a négy karika”.

A nemzetközi hallgatók toborzását a Széchenyi István Egyetem közel ezer vállalattal fenntartott, gyakornoki pozíciókat is felajánló kapcsolati hálója támogatja. A kínai hallgatók toborzása szempontjából kiemelten fontos a felsőoktatási intézménynek Kína egyik technológiai óriásvállalatával 2015-ben kötött együttműködése, aminek értelmében a Huawei labor- és eszközfejlesztéssel támogatta az egyetemet, s az együttműködés emellett hallgatók, oktatók bevonására és közös kutatás-fejlesztési programokra is kiterjedt. 2020-ban a válla-

lat 20 éves európai és 15 éves magyarországi jelenlétének jubileumán a felek kibővítették a megállapodást, aminek keretében a Huawei ingyenesen elérhetővé teszi angol nyelvű képzési programjait az egyetem magyar és nemzetközi hallgatói számára, akik a vállalat által biztosított infrastruktúrát használva speciális, világszínvonalú tudást szerezhetnek (Széchenyi István Egyetem, 2020b).

A szakok nemzetközi akkreditációja további presztízs értéket közvetít a nemzetközi hallgatók számára. 2020-ban a Széchenyi István Egyetem angol nyelvű MBA programja, a Magyar Nemzeti Bank támogatásával kettős képzésben indult el a University of Rhode Island (Kingston, Amerikai Egyesült Államok) felsőoktatási intézményével. A képzés AACSB akkreditált. Az amerikai minősítő intézményt 1916-ban hozták létre, 2019-ben 800 felsőoktatási intézmény alap- és mesterszintű üzleti képzése rendelkezett a világ legszigorúbb és legismertebb akkreditációs intézményének engedélyével. A minősített programok 75 százaléka az Amerikai Egyesült Államokban, a fennmaradó 25 százalék döntő többsége pedig az Egyesült Királyságban, Franciaországban és Kanadában indult, ezért a Széchenyi István Egyetem és az URI kettős képzése nem csak közép-európai sztenderdek mentén mérve számít egyedinek (U2B Staff, 2020).

A Széchenyi István Egyetem legújabb és legkiemelkedőbb vállalása az egyetemi campus-tól 500 méterre a 3,6 hektáros területen épülő Technológiai és Innovációs Parkja (Science Park). A park összekapcsolja az infrastruktúrafejlesztési, a képzési, a vállalati kapcsolattartási, nemzetközi szolgáltató központi (éttermek, professzori vendégszállások, Campus 2) és az innovációs tevékenységet, integrálja mindazt, amit a felsőoktatási intézmény presztízserővel hoz létre, és a nemzetközi hallgató toborzó tevékenysége során is alkalmaz.

A Széchenyi István Egyetemre beiratkozó nemzetközi hallgatók, közöttük a kínai hallgatók is, nemcsak turisztikai céllal és eszközökkel érik el Európát: a felsőoktatási intézmény az Európai Bizottság által 2019-ben első alkalommal kiírt, közös európai campus létrehozását célzó pályázathoz 2020-ban az alábbi partnerintézményekkel csatlakozott: IP Leiria (Portugália), IPCA (Portugália), Athlone University of Technology (Írország), University of Limerick (Írország), Håme University of Applied Sciences (Finnország), NHL Stenden (Hollandia), FH University of Voralberg (Ausztria).

A RUN (Regional University Network) elnevezésű nyertes hálózat fő céljai a közös képzési programok megvalósítása, a hallgatói és oktatói mobilitás, valamint a kutatási tevékenység ösztönzése. A Széchenyi István Egyetem a Leuveni Nyilatkozatban megfogalmazott céloknak megfelelően a külföldi részképzésben, vagy szakmai gyakorlaton legalább három hónapig résztvevő hallgatók teljes hallgatói létszámon belüli arányát kívánja 20 százalékra emelni, aminek eredményeként nemcsak a magyar, de az intézmény nemzetközi hallgatói is lehetőséget kapnak a nyolc felsőoktatási intézmény képzéseiben való részvételre, európai mobilitásra.

KÖVETKEZTETÉSEK

A hazai felsőoktatási intézmények nemzetköziesítési stratégiájuk megfogalmazásakor a világ-gazdasági trendekkel összhangban, a „keleti nyitás” gazdaságpolitikájához alkalmazkodtak, azaz angol nyelvű képzéseiken elsősorban az ázsiai – főként kínai – hallgatók toborzására összpontosítottak. A kínai hallgatók az orvos, fogorvos és állatorvos képzéseken koncentrálnak, a német hallgatók mellett a második legnagyobb nemzetközi hallgatói közösséget jelentik Magyarországon, azonban a járvány után egyrészt az ázsiai, ezen belül a kínai felsőoktatási rendszerek látványos fejlődése, valamint az egyes ázsiai gazdaságok igen fegyelmetlen járványkezelésének következtében az ebből a térségből származó hallgatók megnyeréséért egyre nagyobb erőfeszítéseket szükséges tenniük a felsőoktatási intézményeknek. Az angol anyanyelvű országok, illetve a nem angol anyanyelvű országok fővárosai, illetve nagy nemzetközi hallgatói közösséggel rendelkező nem fővárosi egyetemei által teremtett versenyben az egyes intézményeknek szükséges megtalálniuk saját nemzetköziesítési modelljüket, azt a kínálatot, ami a mobilitásban résztvevő hallgató és családja szerint presztízsértékkel bír. A Széchenyi István Egyetem válság utáni „eszköztára” a nemzetközi rangsorokon való egyre inkább javuló pozíciójára, a felsőoktatási intézmény – 1993 óta Győrben jelenlévő Audi Hungaria Zrt. által is meghatározott – brandjére, angol nyelvű képzéseinek nemzetközi akkreditációjára, valamint impozáns, grandiózus infrastrukturális beruházásaira épít, melyek közül legújabb vállalatja a Technológiai és Innovációs Parkja. Ezen törekvése nemcsak a felsőoktatási intézmény három misszióját (oktatás, kutatás, ipari-társadalmi kapcsolatok) egyesíti, hanem szimbolizálja azt is, hogy a huszonegyedik századi felsőoktatási intézményekben végzett hallgatóknak a globális értékláncok által teremtett munkaerőpiaci környezetben szükséges helytállniuk, illetve a közép-kelet-európai gazdaságok gerincét adó kis- és középvállalkozásoknak is lehetőségük van a világvállalatok által dominált gazdasági környezetbe bekapcsolódniuk. Az Egyetem egyszerre funkcionál nemzetközi vállalati, kutatási és felsőoktatási egységként, és mint ilyen, vonzó lehet a legfejlettebb nemzetgazdasági környezetből érkező hallgatók számára is.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Austin, Larry – Libi Shen (2016): Factors Influencing Chinese Students’ Decisions to Study in the United States, *Journal of International Students*, Vol. 6, No. 3, p. 722-739, <https://www.ojed.org/index.php/jis/article/view/353>, Letöltés: 2021. 01. 03.
- Ázsiamánia (2020): Budapest Guang Hua Kínai Nyelvű Iskola, <https://asiamania.hu/ceg-adatlap/18>, Letöltés: 2021.01.16.
- Bodycott, Peter – Ada Lai (2012): The role of Chinese parents in decisions about overseas study, *University World News*, 5 August 2012, <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20120731122209685>, Letöltés: 2021. 01. 03.
- Budapesti Corvinus Egyetem (2019): Együttműködés a Fudan Egyetemmel, <https://www.uni-corvinus.hu/hir/egyuttmukodes-a-fudan-egyetemmel/>
- Carayannis, Eliás G. – Thorsten D. Barth – David F.J. Campbell (2012): The Quintuple Helix innovation model: global warming as a challenge and driver for innovation, *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, Vol. 1, No. 2, pp. 1-12, <https://doi.org/10.1186/2192-5372-1-2>, Letöltés: 2021. 01. 01.
- Economist Intelligence Unit (2020): How will the coronavirus affect outbound Chinese students?, <https://www.eiu.com>

- com/n/how-will-the-coronavirus-affect-outbound-chinese-students/, Letöltés: 2021. 01. 03.
- EduLine.hu (2017): Ezekre a magyar egyetemre érkezik a legtöbb külföldi hallgató, 2017. október 4., https://eduline.hu/felsooktatás/kulfoldi_hallgatók_szama_no_HV2BU4, Letöltés: 2021. 01. 10.
- EduLine.hu (2019): Melyik az ország legszebb campusa? A második körben a győri egyetem kapta a legtöbb szavazatot, 2019. április 1., https://eduline.hu/campus_life/20190401_legszebb_egyetemi_campus_szavazas_vegeredmenye, Letöltés: 2021. 01. 17.
- Fang, Susan (2015): How to attract Chinese students: four tips for overseas universities, The PIE Blog, 11 December 2015, <https://blog.thepienews.com/2015/12/how-to-attract-chinese-students-four-tips-for-overseas-universities/>, Letöltés: 2021. 01. 02.
- Fudan University (2019): Fudan signs MOU to establish new campus in Budapest, <https://www.fudan.edu.cn/en/2019/1224/c1092a103653/page.htm>
- Ghazarian, Peter G. (2016): Country Image and the Study Abroad Destination Choice of Students from Mainland China, *Journal of International Students*, Vol. 6, No. 3, pp. 700-711, <https://www.ojed.org/index.php/jis/article/view/350>, Letöltés: 2021. 01. 03.
- Gong, Xue – Twan Huybers (2015): Chinese students and higher education destinations: Findings from a choice experiment, *Australian Journal of Education*, Vol. 59, No. 2, pp. 196-218, <https://doi.org/10.1177/0004944115584482>, Letöltés: 2021. 01. 02.
- Hagyományos Kínai Orvoslás Magyarországi Egyesülete (2021): Vezetőség, <https://www.hkome.hu/vezetseg>, Letöltés: 2021. 01. 16.
- HRportal.hu (2020): Több ezer munkahelyet teremt hazánkban a külföldi hallgatók jelenléte, 2020. október 2., <https://www.hrportal.hu/hr/tobb-ezer-munkahelyet-teremt-hazankban-a-kulfoldi-hallgatók-jelenlete-20201002.html>, Letöltés: 2021. 01. 10.
- Keczer Gabriella (2020): Felsőoktatási-irányítási és egyetemi kormányzási trendek Európában, *Educatio*, Vol. 29, No. 1, pp. 48-63, <https://doi.org/10.1556/2063.29.2020.1.4>, Letöltés: 2021. 01. 31.
- Kováts Gergely (2020): Menedzserizmus a felsőoktatásban: érvek, ellenérvek, alternatívák, *Educatio*, Vol. 29, No. 1, pp. 3-18, <https://doi.org/10.1556/2063.29.2020.1.1>, Letöltés: 2021. 01. 31.
- KSH (2021): Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok földrészek, országok és nemek szerint, január 1. (1995–), https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wvwn001b.html, Letöltés: 2021. 01. 17.
- Kuroda, Kazuo – Miki Sugimura – Yuto Kitamura – Sarah Asada (2018): *Internationalization of Higher Education and Student Mobility in Japan and Asia*. Paper commissioned for the 2019 Global Education Monitoring Report, Migration, displacement and education: Building bridges, not walls, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000266196>, Letöltés: 2021. 01. 03.
- Li, Xueyan (2020): Chinese Students Choosing Hungarian Tertiary Education: a Systematic Review, *East Asia: An International Quarterly*, Vol. 37, No. 4, pp. 317-330, <https://doi.org/10.1007/s12140-020-09333-y>, Letöltés: 2021. 01. 03.
- Lukács Eszter – Kovács Zsolt – Völgyi Katalin – Filep Bálint (2020): A „keleti nyitás” politika szerepe a magyar felsőoktatás és a Széchenyi István Egyetem nemzetköziesítésében, *Külföldi Szemle*, Vol. 19, No. 1, pp. 80-104.
- Ministry of Education PRC (2018): 2017 sees increase in Chinese students studying abroad and returning after overseas studies, http://en.moe.gov.cn/News/Top_News/201804/t20180404_332354.html, Letöltés: 2021. 01. 03.
- Monori Center (2021): Chinatown Budapest – Kínai Negyed, <https://monoricenter.hu/monori-center/>, Letöltés: 2021. 01. 17.
- Növekedés.hu (2020): A sanghaji Fudan Egyetem első Kínán kívüli campusa már 2024-ben megnyílna Budapesten, 2020. szeptember 16., <https://novekedes.hu/hirek/a-sanghaji-fudan-egyetem-első-kínán-kívüli-campusa-mar-2024-ben-megnyílna-budapesten>, Letöltés: 2021. 01. 17.
- Offbeat (2021): The Chinese Community in Budapest, <https://www.offbeatbudapest.com/budapest-city-guide/chinatown-budapest-restaurants/>, Letöltés: 2021. 01. 17.
- Oktatási Hivatal (2018): Felsőoktatási statisztikák, https://www.oktatas.hu/felsooktatás/kozerdeku_adatok/felsooktatasi_adatok_kozetetele/felsooktatasi_statisztikak, Letöltés: 2021. 01. 10.
- Pécsi Tudományegyetem, Egészségtudományi Kar (2021): Hagományos Kínai Orvoslás Konfuciusz Intézete, <http://konfuciusz.etk.pte.hu/>, Letöltés: 2021. 01. 16.

- Ping, Yanni – Chiang-nan Chao – Yingchuan Wang – Frankie Changli Wang (2020): The Chinese Students' Motivations for their Higher Education in the U.S., *Journal of Administrative Sciences and Policy Studies*, Vol. 8, No. 1, pp. 1-9, <https://doi.org/10.15640/jasps.v8n1a1>, Letöltés: 2021. 01. 03.
- Pruvot, E. Bennetot – Thomas Estermann (2018): *University Governance: Autonomy, Structures and Inclusiveness*. In: Curaj, Adrian - Ligia, Deca - Remus, Pricopie (eds.): *European Higher Education Area: The Impact of Past and Future Policies*. pp. 619-638, Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-77407-7_37
- QS (2019): Recruiting Chinese Students: A Guide for International Student Recruitment, <http://info.qs.com/rs/335-VIN-535/images/Recruiting-Chinese-Students.pdf>, Letöltés: 2021. 01. 03.
- Semmelweis Egyetem, Egészségtudományi Kar (2021): Hagyományos Kínai Gyógyász (BSc), <https://semmelweis.hu/etk/oktatas/hagyomanyos-kinali-gyogyaszat/>, Letöltés: 2021. 01. 16.
- Semmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar, Családorvosi Tanszék (2021): Előadók, <https://semmelweis.hu/csot/oktatas/integrativ-medicina/eloadasok-2/posztgradualis-hagyomanyos-kinali-orvoslas-kepzes/eloadok/>, Letöltés: 2021. 01. 16.
- Study International (2020): More Chinese universities climb up world university rankings, <https://www.studyinternational.com/news/chinese-universities-world-university-rankings/>, Letöltés: 2021. 01. 03.
- Széchenyi István Egyetem (2020a): Megtartotta alakuló ülését a Széchenyi István Egyetemért Alapítvány Kuratóriuma, 2020. július 23., <https://uni.sze.hu/megtartotta-alakulo-uleset-a-szechenyi-istvan-egyetemert-alapitvany-kuratoriuma>, Letöltés: 2021. január 1.
- Széchenyi István Egyetem (2020b): A techóriás Huawei a Széchenyi István Egyetem szoros partnere, 2020. október 29., <https://uni.sze.hu/a-techorias-huawei-a-szechenyi-istvan-egyetem-szoros-partnere>, Letöltés: 2021. 01. 17.
- Tarrósy István – Vörös Zoltán (2019): *Kínai-magyar együttműködés a felsőoktatásban és a kutatásban: Helven év áttekintése a kétoldali diplomáciai kapcsolatok fényében*, In: Goreczky Péter (szerk.): *Magyarország és Kína: 70 éves kapcsolat a változó világban*, Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest, pp. 196-213, https://kki.hu/wp-content/uploads/2020/01/K%C3%ADna_Magyarorsz%C3%A1g_70_online_HU.pdf, Letöltés: 2021. 01. 16.
- The Economist (2020): The absent student, 8 August 2020, <https://www.economist.com/leaders/2020/08/08/covid-19-will-be-painful-for-universities-but-also-bring-change>, Letöltés: 2021. 01. 31.
- U2B Staff (2020): AACSB accredited MBAs: Are they worth the cost?, 24 June 2020, <https://u2b.com/2020/06/24/aacsb-accredited-mbas-are-they-worth-the-cost/>, Letöltés: 2021. 01. 17.
- Verot, Olivier (2020): Social Media Strategies to Attract Chinese Students, <https://nealschaffer.com/attract-students-from-china-social-media-strategies/>, Letöltés: 2021. 01. 03.
- Wiedemann Tamás (2019): 59 országból jött Magyarországra a húszezer letelepedési kötvényes, 2019. január 16., <https://g7.hu/kozelet/20190116/59-orszagbol-jott-magyarorszagra-a-huszezer-letelepedesi-kotvenyes/>, Letöltés: 2021. 01. 17.
- Xiong, Weiyang – Ka Ho Mok – Guoguo Ke – Joyce Oi Wun Cheung (2020): *Impact of COVID-19 Pandemic on International Higher Education and Student Mobility: Student Perspectives from Mainland China and Hong Kong*, Centre for Global Higher Education working paper series, Working paper No. 54, September 2020, <https://www.researchcghe.org/perch/resources/publications/wp54to-publish.pdf>, Letöltés: 2021. 01. 03.